Anteckningar rörande Expedition åt Westerbotten År 1809

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk har digitaliserats av **Umeå Universitetsbibliotek** och anpassats för Projekt Runeberg i april 2014 av Ralph E.

Man har ofta erfarit huru svårt det är att finna de rätta orsakerna till misslyckandet af sådana krigsföretag, vid hvilkas utförande trupperna hafva gjort sin skyldighet, samt ingen, genast anställd juridisk undersökning, visar, om och i hvad mån felet kunnat ligga hos de befallande.

Samtiden missledes lätt genom de olika berättelsernas mängd, och då efterkommande ransaka officiella handlingar samt enskildas anteckningar eller, om tillfälle dertill erbjuder sig, lyssna till ögonvittnens utsagor, är ingendera af dessa urkunder obetingadt pålitlig.

Så framt ej uppenbart förräderi blifvit begånget, meddelar styrelsen blott de embets-underrättelser, som den sjelf erhåller; och den första ibland dessa innefattar sällan mera än ett på stridsplatsen hastigt gjordt utkast till de bättre ordnade uppgifter, som oförtöfvadt utlofvas. Den högstkommenderandes, någon dag derefter inlemnade, slutredogörelser blifva väl utförligare; men städse variationer på det urgamla themat: ”Olyckan är en följd af fiendens öfverlägsenhet jemte oförutsedda händelser; likväl har krigsäran kunnat bevaras.”

Under reträtten efter förlorade drabbningar lossna, merändels, om icke just disciplinens, dock tungans band, och missnöjet stegras med hvarje framkastad anmärkning öfver verkliga eller förmodade felaktigheter uti anordningarne och deras utförande. Den, som då eller kort derefter antecknar hvad han i sådan sinnesstämning förnummit, utan att sedermera vid lugnare besinning noga öfverväga alla förhållanden, kan, mot sin vilja, begå stora misstag.

De åter, som blott lita på sitt goda minne och, efter flera års förlopp, afgifva muntliga berättelser, råka lätt attglömma en eller annan väsentlig omständighet, och nödgas fylla den derigenom uppkommande luckan med egna tillsatser eller vilseledande långods.

Ingen må således förtänka en historieskrifvare, att han jemför sina egna landsmäns uppgifter med fiendens och, der förhållandet ändå ej klart framstår, rådfrågar militärpersoner, dem han tror kunna, genom kartans studerande, utröna detsamma; men han bör vid sina omdömens fällande undvika att följa de ledtrådar, hvilka starkt upprörda känslor mana att anse såsom ofelbart förande till sanningen, innan en lugn, opartisk undersökning förutgått.

Behofvet af en sådan försigtighet har sällan tydligare framstått, än genom ett i bokhandeln nyligen utkommet, historiskt arbete, kalladt: ”Sveriges krig och politik åren 1808—1815.”

Missnöjd med den illa slutande expeditionen till Westerbotten år 1809, hvilken författaren redan ifrån början synes önska att skarpt klandra, drager han, på grund af Danilewskis och Montgommerys m. fl. skrifter, samt måhända äfven några erhållna muntliga berättelser, den skefva slutsatsen: ”att 6,500 utsvultna Ryssar slogo 9,078 Svenskar vid Säfvar den 19 Augusti sistnämde år.”

För att bevisa detta sitt påstående, bifogar han ett ryskt och ett af honom sjelf sammansatt svenskt förslag; hvilka lyda sålunda:

Armé-förslag efter Danilewski.

Kamensky.

gemene

off. o. und.-off.

3:dje

Jägare-reg:tet

2

bataljoner

910

man

111 =

1,021.

23:dje

d:o

2

„

357

„

90 =

447.

Permska

reg:tet

2

„

800

„

97 =

897.

Sewska

d:o

2

„

913

„

109 =

1,022.

26:te jägare

d:o

2

„

953

„

117 =

1,070.

Nisowska

d:o

1

„

435

„

61 =

496.

Kalugska

d:o

2

„

805

„

85 =

890.

24:de jägare

d:o

2

„

404

„

76 =

482.

15

bataljoner

6,325.

Transp.

6,325.

Newska Reg:tet

....

1,202.

Libauska d:o

....

655.

8,182.

Om Kamensky's armé ifrån början varit, såsom förut är nämdt

10,000.

deraf i Piteå, Rosvik m. fl. ställen

300

i Umeå fem bataljoner (enligt Danilewski)

2,000

vid Öre elf, under Ericson, mot Wrede, 4 bataljoner

1,200

———

3,500.

återstå

6,500.

som kunnat deltaga i bataljen vid Säfvar. Andra författare (Montgommery) säga att han icke haft mer än 6,000, och om dessa vet man att de voro utsvultne, samt en stor del trötta af en marsch på hela 10½ mil, före bataljen.

Svenska Armeen efter Wachtmeisters förslag, dels den 31 Juli dels den 31 Augusti

Manuskript i Kongl. Krigsarkivet..

1:sta Brigaden 1—31 Augusti.

Södermanlands regementes 1:sta bataljon

601

man.

Jägare

108

Jönköpings regementes 1:sta bataljon

391

Jägare

108

Jönköpings regementes 2:dra bataljon

820

Jägare

107

Westmanlands regementes bataljon

414

Jägare

71

———

2,620.

2:dra Brigaden, 31 Juli.

Svea Lifgarde

411

Kronobergs regementes 1:sta bataljon

906

„ „ 2:dra „

883

Lifregementets fältbataljon

571

v. Engelbrechtenska regementet

546

———

3,317

3:dje Brigaden, 2 Augusti.

Lif-grenadierer. Rothålls 1:sta bataljon

239

„„„2:dra„

408

„ Rusthålls 1:sta„

708

Transp.

1,355.

Transp.

1,355.

Uplands regementes 1:sta bataljon

524

„ „ jägare

141

„ „ 2:dra bataljon

607

Svea Lifgardes 2:dra bataljon

381

Drottningens Lifregemente (Hennigs)

170

v. Engelbrechtenska regementets 1:sta bataljon

363

———

3,541.

(Med befäl, men utan spel.)

9,478.

Obs. Södermanlands reg:tes 2:dra bataljon är här ej upptagen, men omnämnes i affären

500

äfven Jönköpings 3:dje bataljon

300

Landvärn på flottan

900

———

1,700.

11,178.

Afräknar man nu detacherade till Bygdeå: Uplands regemente

1,200

Landvärnet (som dock användes till handräckningsarbeten)

900

———

2,100.

så återstå likväl för striden combattanter, man

9,078.

således åtminstone 2000 man mera än den ryska arméen vid detta slag.

Huruvida Danilewskis här åberopade uppgift varit sanningsenlig eller ej, är nästan omöjligt att bevisa; dock synes den misstänkt, af flera skäl. Om man än icke vill fästa sig vid den högst ovanliga minskningen uti ett ryskt regementes normalstyrka, som måtte hafva inträffat med t. ex. det 23:dje jägare-regementet, då dess båda bataljoner endast upptagas till 357 man, och tror att sådant kunnat vara händelsen med flera, så svarar dock slutsumman, eller 8,182, ej mot det belopp hvartill man i allmänhet ansett Kamenskys armé hafva uppgått, nemligen mellan 10 och 11,000 man; hvilket författaren äfven medgifver (se sid. 52). På fjorton dagars tid, hvarunder ingen hård strid egde rum, är det knappt tänkbart att sistnämda styrka skulle sammankrympt med omkring 3000 personer.

Kamensky, som väl sjelf borde bäst kunna veta huru många man han hade under sitt befäl, säger uti bref till general Wrede, dateradt den 28 September 1809, och således skrifvet med en hel månads besinningstid efter affären vidSäfvar: ”Jag var den starkaste mot er eller mot grefve Wachtmeister; men jag var något svagare, om det gällde att handla mot begge arméerna Originalet, skrifvet pâ franska, lyder: ”Ma position était telle, que j'étais le plus fort contre Vous, ou contre le Comte Wachtmeister, mais que j'étais un peu plus faible, lorsqu'il s'agissait d'agir contre les deux armées.”.”

À andra sidan är den svenska expeditions-arméens styrka uppgifven af tvenne sakkunnige, inhemske författare, hvilka hvarken blifvit misstrodde för, eller öfverbevisade om, att dervid hafva begått något betydligt misstag. Då varande öfversten och generaladjutanten för yttre ärendena i generalen grefve Wachtmeisters stab, sedermera general-löjtnanten frih. Lagerbring, som dagligen läste förslaget öfver nämde armé, hvarförutan han omöjligt kunde fullgöra den honom åliggande tjenstebefattningen, säger uti sina år 1856 i Upsala tryckta: ”Betraktelser i anledning af ryske generalen P. v. Suchtelens historiska berättelser om kriget mellan Sverige och Ryssland åren 1808 och 1809”, sid. 25: ”att general Wachtmeisters primitiva styrka, som i Stockholm gick ombord, utgjorde 6,434 man infanteri med tvenne sexpundiga batterier och fyra haubitser. Något kavalleri var ej med denna expedition.”

Af uttrycket: ”primitiva styrka, som i Stockholm gick ombord”, skulle man visserligen kunna finna ett slags anledning till tvekan om huruvida de trupper, hvilka embarkerade på örlogsflottan vid Gräddö, blifvit inberäknade uti nämde summa eller ej; men det synes tydligt, att Lagerbring menat hela arméens styrka, hvarhelst delar deraf gått ombord; ty på samma sida säger han, efter att hafva berättat huru Uplands regemente skickades till Bygdeå från Ratan, en Jönköpingsbataljon med alla regementets jägare togs till den högra flankens betäckande vid Tvåråmark och en del manskap användes för att transportera effekter mellan flottan och arméen: ”När alla dessa detacherade afdragas, utgjorde de vid Säfvar stridande icke fullt 5000 man.” I motsatt fall, eller om arméen varit starkare än 6,434 man,skulle han omöjligt vågat uppgifva ett sådant förhållande, som det sistnämda.

Amiral Kreugers uti Kongl. Krigsvetenskaps-Akademiens Tidskrift för år 1845, tolfte häftet, intagna artikel, kallad: ”Svenska Skärgårdsflottans bedrifter” (sid. 608) innehåller följande: ”Den 8 Augusti afseglade öfver-amiralen med linieskeppen och fregatterna ifrån Tjockö, och den 13 Augusti voro vid Hernösand församlade både örlogsfartygen och arméens flottas fartyg, med inskeppade landtrupper 6,300 man, och 2 batterier 6-pundigt åkande artilleri om bord.”

Uti det generalförslag, som amiral Puke erhöll, då han emottog befälet öfver expeditionen i Hernösand, uppgafs arméens styrka till 6,291 soldater Den af öfver-amiralens adjutanter, som lemnade mig denna uppgift, trodde att skilnaden emellan det förslag hvarutur han gjort utdrag och Lagerbrings anförande, eller 143 man, härledde sig derifrån, att vid Pukes stab endast antalet soldater blifvit beräknadt och trumslagare samt spel i nummer uteslutna. Måhända qvarlemnades ock några svårt sjuke uti Hernösand.; och tager man, för att komma sanningen så nära som möjligt, medium af alla tre här ofvan anförda summor, så visar det sig att expeditionsarméen verkligen ej var starkare än högst 6,350 man. Lägges härtill general Wredes vid Öre elf stående armé, 4000 man, utgjorde de svenska stridskrafter, hvilka på 2 håll skulle innesluta den ryska arméen 10,350; hvarföre Kamensky, som sjelf hade 10,000, med fog kunde skrifva: ”Att han var starkare än hvilkendera af sina motståndare, som

särskildt träffades; men litet svagare, om han fick att göra med båda på en gång.”

Det sanna förhållandet emellan de vid Säfvar stridande arméernas ömsesidiga styrka, kan äfven med temlig noggrannhet utrönas. Af de 10,000 man, som Kamensky inalles kommenderade, voro 300 förlagde i Piteå och såsom observationsposteringar å några andra ställen norr ut. Mot general Wrede qvarlemnade han 1,200 och till dessas understöd stannade 1000 Enligt uppgift af en stadens innevånare, som hade att göra med inqvarteringsbestyret. i Umeå. Resten, som kunde föras mot Wachtmeister, skulle således varit 7,500 man; menhärifrån bör afdragas 500, för sjuke och, genom den hastiga marschen, urståndsatte att genast gå i elden, då troligaste antalet combattanter å ryska sidan blir 7000 man.

Expeditionsarméen utgjordes af cirka 6,350 soldater; men då det af författaren till Sveriges krig och politik anförda, ryska förslaget, i totalsumman äfven upptager befäl och underbefäl, fordrar rättvisan att å Svenskarnes sida göra likaledes, eller föröka deras antal med

500 personer, så att det blir

6,850 man.

Härifrån måste afdragas:

1:o för sjuke och ombord till effekters bevarande afsedde

350

2:o Uplands regemente med dess jägare, som detacherades till Bygdeå

1,000

3:o En bataljon af Jönköpings reg:te och alla dess jägare, detacherade till Tvärå mark

500

4:o Uttagne, att bära effekter emellan Ratan och arméen

150

———

2,000

Wachtmeisters stridande styrka

4,850 man.

hvilket tyckes bevisa att Lagerbrings uppgift var sannfärdig, och Kamensky öfverlägsen med cirka 2,000 man.

Artillerister och kavallerister äro å båda sidor ej beräknade, till Ryssarnes fördel.

Om det förslag, som författaren till Sveriges krig och politik meddelar till ådagaläggande af att expeditions-arméen varit mycket starkare än den ryska, verkligen blifvit upprättadt efter uti Kongl. Krigsarkivet befintliga manuskripter, så är det likväl troligt, att han icke sjelf dermed befattat sig, utan lemnat besväret åt någon mindre sakkunnig person. Nämde handling öfverflödar af misstag. Icke en gång truppernes rätta namn angifvas inom hvarje brigad och några corpser hafva fått dubbelt större antal bataljoner än de egde, medan andra blifvit alldeles uteslutna. Uti 1:sta brigaden saknas en bataljon af Södermanlands och en af Jönköpings regemente; hvilka dock efteråt upptagas i ett slags post scriptum, såsom omnämde i affären. Lifgardet till häst, hvars kontingent, för tillfället oberiden, gjorde tjenst som fotjägare, är antingen förbisedt eller förblandadt med någonannan trupp. Uti 2:dra brigaden är en så kallad Lifregementets fältbataljon upptagen, som icke fanns; von Engelbrechtenska regementet, som var ställdt på en fällbataljon, hörande till 2:dra brigaden, har fått en bataljon i denna brigad och en uti den 3:dje. Drottningens Lifregementes fältbataljon, äfven tillhörande 2:dra brigaden och der upptagen, har fått uti 3:dje brigaden 170 man, med anmärkningen (Hennig) ehuru denne major var chef för hela regementets styrka och således icke kunde skiljas ifrån förstnämde brigad. Svea lifgardes fältbataljon, lydande under 2:dra brigaden, har blifvit förvandlad till 2 bataljoner: af hvilka den ena kommit på sin rätta plats och den andra till 3:dje brigaden.

Alla dessa misstag äro dock af föga betydenhet mot det, som uppgifves angående corpsernas effektiva styrka; hvarpå jag, för att icke trötta läsaren, blott vill anföra det märkvärdigaste exemplet. Uti ofvannämda besynnerliga förslag står ”att Kronobergs 1:sta bataljon var 906 och den 2:dra 885 man (med befäl, men utan spel); således skulle regementets hela styrka vid Säfvar utgjort minst 1,789 personer. Nu kan med härhos bifogade vidimerade utdrag af det i början på Juli månad 1809, då regementet låg vid Ortala, till general-adjutanten för arméen ingifna 2:dra qvartalsförslaget jemte dertill hörande rapport (Se bil. n:s 1 och 2) bevisas: ”att det utgjordes af:

Närvarande officerare

20

„ underofficerare

20

„ underofficers-korporaler

12

——

52

befäl

„ jägare

133

„ ordinarie soldater

383

„ vargeringsmanskap

65

——

581

———

633

Den 15 Juli insattes uti kompanierna då ankomne och ifrån hemorten den 3:dje i samma månad afgångne (se bilag. n:o 3):

Officerare

6

Ordinarie underofficerare

3

Underofficerskorporaler

3

——

12

befäl

Ordinarie soldater

23

Soldat-rekryter

25

Vargeringsmanskap

63

——

111

123

Under loppet af Juli månad och de första dagarna i Aug. hade tillfrisknat dels i qvarteren och dels å sjukhusen

150

S:a personer

906

Ibland desso funnos, såsom förslagen utvisa, 88 rekryter och vargeringskarlar, som voro alldeles oexercerade; ej kunde hinna blifva fullt instruerade på 14 dagar, samt derföre icke användes till annat än handräckning och mindre maktpåliggande bevakning..

Ibland dessa voro 842 hvad man kallar manskap af hvilket jägare-divisionerna först kompletterades, så långt dertill passande subjekter funnos, och resten sattes på 2 bataljoner af omkring 350 man hvardera. Någon vidare förstärkning erhölls icke före ankomsten till Säfvar, och således är regementet debiteradt för 883 man mer än det egde, när det landsteg vid Ratan.

Det hade varit väl om författaren, då han ville framställa en detaljerad beskrifning på affären vid Säfvar, icke af harm öfver dess olyckliga utgång låtit sig hänföras till à heder och ära gående, alldeles orättvisa beskyllningar mot enskilde, underordnade personer och corpser. Men tyvärr säger han (sid. 63 och 64): ”Wachtmeister hade beordrat den omnämda bataljonen (Kronobergs reg:tes 1:sta) att öfverflygla Kamensky, men denna bataljon hade blifvit skingrad under marschen genom skogen, och vek, då den, spridd, mötte Assowska regementet; men då detta icke förföljde nog häftigt, gaf Kamensky detsamma tvenne karteschskott i ryggen, för att ännu häftigare befordra anloppet Danilewski sid. 183.. Den svenska bataljonen vek och förmärktes sedermera under fortsättningen af striden icke hafva något uträttat. Den retirerade till bron, och blef artilleribetäckning vid det allmänna återtåget. Befälhafvarens namn var Hederstjerna. Bataljonen hade fått fyra sårade under striden. Dessmärkliga reträtt gjorde blott att ryska arméens flygel icke blef kringgången.”

Om denna vackra orlofssedel utfärdats medan samtiden ännu egde Kronobergs regementes och dess värdige befälhafvares, Hederstjerna, uppförande under kriget åren 1808 och 1809 i friskt minne, skulle den ofelbart genast blifvit ansedd för hvad den är, eller en ogrundad smädelse; men efterverlden har svårighet att utröna rätta halten af historiska domslut, fällde efter ett halft sekels förlopp sedan händelsen timade, och de som orättvist brännmärkas af häfdatecknaren, få sällan någon upprättelse, äfven om klandret grundats på en fiendes uppgifter. Soldatens dyrbaraste, oftast enda, egendom är hans krigsära, som, lemnad i testamente till kamraterna, inom den corps vid hvilken han tjenat, uppspirar ur den hädangångnes grafhög, lik en nya slägten hugnande planta. Frestas någon att upprycka densamma med roten, må han besinna hvad han dervid kan begå; ty de dödas minne bör vara heligt, och de lefvandes deraf härflytande äggelse till bragder, är en borgen för fosterlandets framtida försvar. Troligtvis blir: ”Sveriges krig och politik åren 1808—15” öfversatt på flera främmande språk, då kring verlden utgår den sagan, att en handfull Ryssar slog ett dubbelt antal Svenskar; och att ett till namnet uppgifvet, illa anfördt regemente, mest bidrog till nederlaget genom sina skyldigheters uraktlåtande eller, rättare, feghet.

Till förtydligande af sina uppgifter om affären vid Säfvar, bilägger författaren sitt arbete en rätt prydlig karta, hvars ryska ursprung genast röjes genom skalans indelande i werst. Likasom pjeserna på ett schackbräde innan spelet börjat, äro trupperna der hufvudaffären stod, å ömse sidor rangerade uti nästan räta, jemnlöpande linier; men sådant var förhållandet alldeles icke, vid nämde tillfälle. Ryssarnes anfall skedde kilformigt på och i grannskapet af Umeåvägen. Så snart Kamensky lyckats taga de söder om bruket befintliga höjderna, ifrån hvilka han till större delen kunde öfverskåda och för resten ungefärligen bedömma Wachtmeisters ställning, lät han sin högra flygel söka stöd motSäfvarån, samt den venstra mot en liten sjö eller ett vattensjukt djupt kärr. Derefter, förmärkande att motståndaren, som qvarlemnat mer än sin halfva styrka på andra sidan om ån, icke kunde göra något samladt, kraftigt anfall till höjdernas återeröfrande, utan måste inskränka sig till den illa valda ståndpunktens försvar, framsköt han småningom sin venstra flygel i nordvestlig riktning, för att dymedelst komma förbi Svenskarnes högra flank och hota dem i ryggen. Detta måste Wachtmeister naturligtvis söka förebygga, genom att successivt framskicka närmast till hands stående trupper och slutligen äfven några af dem, som befunno sig längre bort, hvarigenom en beständig dragning åt norr å ömse sidor uppstod; men deraf följde också, att inga sammanhängande linier, formerade af slutna bataljoner, kunde bibehållas, utan förvandlade striden i allmänhet, inom kort, till en tiraljörfäktning, hvarvid de få, såsom understöd begagnade och efter hand uppkommande slutna trupperna, måste stundom hlifva både långt och oregelbundet skilda ifrån hvarandra.

Klockan något före elfva förmiddagen kom brigadchefen och ropade: *”Öfverste Hederstjerna, låt slå ställning!*

Generalen har befallt att öfverste-löjtnanten, med Kronobergs 1:sta bataljon, skall rycka öfver bron, turnera fiendens venstra flygel och dervid söka borttaga dess på landsvägen placerade artilleripjeser, samt understödja de trupper af 1:sta brigaden, som redan äro i elden."

Hvar och en, som vill, inser lätt att denna order innehöll tre särskilda befallningar, hvilka omöjligt kunde på en gång fullgöras; och var derjemte så beskaffad, att med hvilkendera verkställigheten började, stodo nästan oöfvervinneliga hinder i vägen för de andras utförande. Försöktes, i den ordning ordalydelsen antydde, att först kringgå Ryssarnes venstra flygel, var det väl icke otroligt att denna drog sig något tillbaka för att söka understöd; men om rörelsen skulle medföra vidare nytta, än en ögonblicklig skrämsel, så erfordrades ovilkorligt att flera trupper slöto sig till eller manövrerade i samband med den kringgående, blott litet merän 300 soldater starka bataljonen, för hvilket ändamål dock ingen enda man blifvit afsedd. Detta hade varit så mycket nödvändigare, som de kanoner hvilka derefter kommo i ordningen att tagas, stodo omkring 1000 alnar ifrån den då förmodade turneringspunkten och just på det ställe, der fienden höll sin största styrka samlad. Författaren klandrar sjelf att de till Svenskarnes venstra flygel detacherade 2:ne bataljonerna, af Svea Lifgarde och Drottningens Lifregemente, hvilkas chefer blefvo riddare af svärdsordens stora kors, fingo — såsom han uttrycker sig — ”en fullständig panique”, (sid. 64) för det att en kapten Schreider uppträdde i deras rygg med 6 kompanier; men antager för gifvet, att Ryssarne, hvilka sjelfve beständigt nyttjade turneringar såsom krigslist och således ej voro okunnige om deras rätta betydelse, skulle tappat koncepterna för det att fyra svaga kompanier trängde sig bakom deras ena flygels yttersta afdelning. Kronobergs 1:sta bataljon hade ett betydligt stycke väg att tillryggalägga till den punkt, der Svenskarnes högra flygel borde förmodas stå; och om under marschen dit, någon trupp af första brigaden begärde eller tydligen sågs behöfva understöd, fick det ej vägras Om Hederstjerna erhöll något skriftligt på hvad brigadchefen muntligt befallde, hvilket både jag och många med mig tydligt hörde, känner jag ej. Uti sin underdåniga rapport, daterad d. 25 Aug. 1809, säger general Wachtmeister: ”Kronobergs 1:sta bataljon under öfverstelöjtnant m. m. Hederstjernas befäl, anbefalldes att frammarschera och turnera fiendens venstra flygel, samt *dervid* söka borttaga dess på landsvägen placerade artilleripjeser.” Brigadchefen yttrar uti sin enskilda rapport af den 21 i samma månad: ”Sedan jag derstädes” (bakom Säfvars by) ”vidtagit nödiga anstalter att med hastighet kunna anfalla fienden, om den på slätten framför byn sökte framtränga, erhöll jag order att afsända Kronobergs 1:sta bataljon öfver bron, för att *understödja* de troppar af första brigaden, som redan voro uti elden.”.

Hederstjerna, som onekligen var en af de mest krigserfarne, modigaste och uti sin tjenstutöfning noggrannaste underbefälhafvare inom hela expeditions-arméen, anhöll hos brigadchefen att få veta huru den besynnerliga ordern rätt borde förstås, på det han ej måtte begå något felsteg; men fick ej annat besked än: handla efter omständigheterna.

Bataljonen sattes i marsch. Två plutoner formeradekedja när skogsbrynet uppnåddes. Kosan styrdes vester ut, emedan Svenskarnes högra flygel sannolikast skulle finnas i denna riktning och för att slippa göra tidsödande omvägar följdes den stridande linien på något afstånd. Helt oförmodadt kom en, af flera corpsers jägare sammansatt kedja, retirerande för öfverlägsen styrka; men underhöll en liflig eld. Att lemna denna trupp åt sitt öde, hade varit att låta den svenska linien blifva genombruten och dess center anfallen bakifrån eller åtminstone hotad med en fara, som kunnat sprida förskräckelse. Hederstjerna gjorde derföre halt, och slog fienden tillbaka både då genast och vid förnyade anfall. Rapport om förhållandet afsändes till högkvarteret; men hvarken svar eller föreskrifter följde härpå. Hederstjernas öfriga åtgöranden i denna kinkiga ställning, skola längre fram beskrifvas.

Bataljonen blef icke, såsom författaren uppgifvit, skingrad uti skogen och spridd. Tvärtom skulle man kunna säga att den stundom hölls för mycket sluten. Något sådant som det förra, finnes ej heller intaget uti de af mig kända, officiella rapporterna. General Wachtmeister yttrar uti sin underdåniga slutberättelse ”att bataljonen, af fienden omringad, förlorade sambandet med de trupper, som agerade på dess flanker.” Detta är fullkomligt sant; men skedde ej genom försummelse eller felsteg å Hederstjernas sida, utan var en nödvändig följd deraf, att han icke

visste annat än att hans närmaste grannar stodo qvar sedan de, på derom erhållna order, honom ovetande dragit sig tillbaka. Att under sådana omständigheter reda sig, hade icke varit möjligt, om bataljonen blifvit sprängd, hvarföre ock brigadchefen, som tog reda på huru hvar och en till hans brigad hörande truppafdelning uppförde sig, yttrade uti sin enskilda rapport: "Kronobergs regementes båda bataljoner hafva stadgat den krigsära, som de under flera års fälttåg förvärfvat, och som ingen fiendtlig öfverlägsenhet kan försvaga." Detta vitsord står tryckt uti Inrikes Tidningar för September månad 1809 och kan ej derifrån utplånas, om än någon dertill skulle hafva lust.Danilewskis romantiserade, af författaren anförda berättelse om det genom karteschskott framdrifna Assowska grenadier-regementets anfall, må gälla hvad den kan; men, eget nog, finnes ej något så benämdt ryskt regemente upptaget uti det förslag, som författaren meddelar för att visa af hvilka trupper Kamenskys armé bestod, och om det märkvärdiga "anloppet" verkligen egde rum, så riktades det icke emot Kronobergs regementes 1:sta bataljon. Denna såg ej andra fiender framför sig än en jägarekedja åtföljd af en sluten trupp, och var sjelf formerad på samma sätt. Hade bataljonen blifvit skingrad straxt vid sitt inträde uti skogen och derpå hastigt vändt om, skulle säkerligen dess kedja till det mesta gått förlorad; så framt författaren ej äfven vill påstå, att allesamman sprungo sina färde innan någon fiende ens syntes. Emellertid var förhållandet alldeles omvändt; ty de påträngande Ryssarne motades genast samt måste, efter två misslyckade anfall, inskränka sig till en liflig tiraljering, och nalkades ej åter förrän Hederstjerna, af ofvan anförda skäl, drog bataljonen långsamt åt venster, då de efter en stunds förlopp sökte förfölja, men nödgades snart derifrån afstå.

Om bataljonen ej uträttat mera, än marscherat fram till skogen, der blifvit upplöst och slagen samt återvändt till bron, borde deraf ovilkorligen hafva följt att den sednare skulle kunnat passeras på vanligt sätt; men nu voro vid bataljonens ankomst dit, plankorna redan upprifna, sedan allmän reträtt blifvit anbefalld och de flesta, öfriga trupperna hunnit till den motsatta stranden, så att både befäl och manskap måste vada genom ån. Detta är jag i tillfälle att så mycket säkrare bestyrka, som jag sjelf, illa blesserad, fördes på sidan om bataljonen och nödgades, i brist af en för mitt tillstånd lämpligare väg, begifva mig ut i vattnet, der jag, blott genom egna krafters yttersta ansträngning och ett par raska soldaters bistånd, undgick den hotande faran att drunkna.

Det var icke Kronobergs reg:tes 1:sta, utan dess 2:dra bataljon, som, i anseende till den starka afgång på egne officerare, hvilken regementet lidit under kriget, nukommenderad af kaptenen vid Svea Lifgarde baron Adolf Lagerbjelke, utgjorde kanonbetäckning vid Säfvar. Först efter ankomsten till Djekneboda följande natt fick hela regementet order att eskortera artilleriet på den stora landsvägen genom Bygdeå; biträda att med handkraft fortskaffa pjeserna öfver backar och genom djup sand, enär hästarne började blifva trötta, samt tillika utgöra arméens arriergarde. Den kortare vägen från förstnämda ställe till Ratan var mycket smal och ansågs, synnerligen på en reträtt då fienden hvarje ögonblick kunde oroa, endast kunna begagnas af infanteri.

Den hånfullt framkastade observationen: "bataljonen hade fått fyra sårade under striden", förtjenar egentligen icke att bemötat med vederläggning. Ehuru bataljonen ej fick mer än fyra farligt sårade officerare och underofficerare och författaren kan säga: det var just dem jag menade, torde hvar och en annan lätt finna att flera än dessa måste träffas af fiendens kulor under half annan timmas strid Förf. har ett eget sätt att uppgifva förluster, när någon åtgärd skall klandras. Om den till Umeå sjöledes afsända expeditionen säger han (sid. 61): "Tre man stupade, enligt rapporten"; men förtiger att, enligt densamma, äfven 1 officer, 3 underofficerare och 23 man blesserades..

Sedan gen. Wachtmeister låtit Kamensky, för jemförelsevis godt köp intaga höjderna åt Umeåsidan, hvilka han sjelf uti sin underdåniga slutrapport ansåg bilda "nästan en fästning", och icke genast derefter drog den söder om bruket i form af förtrupp stående, ringare styrkan tillbaka öfver bron, måste segern tillfalla den af vederparterna, som, oförvillad af den andres skenrörelse, förmådde längst hålla ut att strida på den plats han ifrån början fått. Ryssarne voro de manstarkaste, men utmattade genom en förutgående lång marsch, samt ledo inom kort stor förlust i döde och sårade. Svenskarne, som väl äfven fingo vidkännas betydliga förluster, voro dock ännu vid goda fysiska krafter och hade bort kunna emotstå fiendens allt svagare blifvande anfall, om de varit förde uti riktigt samband och man undvikit mansspillan genom partiella framryckningar, de der ej understöddes. Deras, af någon egentlig nödvändighet icke påkallade, allmännareträtt, lemnade dagens öde helt och hållet uti Kamenskys

händer, just då han började allvarligt frukta för stridens utgång och, enligt hvad man å svensk sida tror sig veta samt äfven ryske författare uppgifvit, ämnade rädda hvad räddas kunde, genom flykt åt skogarne.

En ibland de få ännu qvarlefvande, som stodo under dåvarande öfverstelöjtnanten, sedermera generallöjtnanten Erland Hederstjernas befäl i affären vid Säfvar, har jag ansett för min skyldighet att, genom sanningsenliga uppgifter, söka freda både hans och andre hädangångne regementskamraters minne ifrån dem offentligt påbördade, orättvisa beskyllningar; ty om än tadlet ej oroar desse aktningsvärde krigare uti deras tysta hvilokamrar, skulle det, lemnadt utan motsägelse, kunna dels djupt såra efterlefvande, nära anhöriga och dels kasta skugga på ett regemente, som aldrig upphört att fullgöra sin pligt mot konung och fäderneslandet.

Härmed hade jag önskat kunna nedlägga pennan; men då det ofvan anförda blott vidrör vissa momenter af ett krigsföretag hvars misslyckande mången anser hafva, mest af allt på senare tider, skadat fäderneslandet, och förloppet dervid af åtskillige författare blifvit olika berättadt samt, slutligen, man skulle kunna säga: ”att lösryckta delar ifrån ett helt ingenting bevisa”, tvingas jag att äfven meddela ett utdrag ur mina egna anteckningar så vidt de röra expeditionen åt Vesterbotten år 1809.

*

MINA EGNA ANTECKNINGAR

så vidt de röra expeditionen åt Vesterbotten år 1809.

Nämde expedition kan sägas utgöra slutscenen uti och freden i Fredrikshamn epilogen till det sorgligt märkvärdiga historiska drama, hvilket uppfördes under ett helt sekel, eller ifrån och med år 1709 till och med år 1809, föreställande: “huru Sverige måste lemna alla sina besittningar på andra sidan om Östersjön åt en granne, som, i början blott politisk dverg, småningom växte till jätte genom att stycke för stycke uppsluka och uti sin ofantliga mage sammansmälta honom omgifvande länder.“

Efterverlden är sådana skådespels sjelfskrifne recensent; men behöfver, för att kunna vara det med rättvisa, sättas uti tillfälle att lära oförfalskadt känna både hvad som under hvarje akt tilldrog sig bakom kulisserna och de förhållanden, som hemligt verkade innan ridåen gick upp. Detta var åtminstone min åsigt, då jag för mer än femtio år sedan började göra anteckningar, ehuru de ingalunda ämnades att blifva tryckta, utan blott att tjena till vägledning om jag, antingen allena eller med några få förtrogna vänner, ville framdeles i minnet återkalla upplefda händelser. Hvad nu ifrågavarande expedition angår, så kan den ej rätt beskrifvas utan att början sker med åtskilligt, som timade redan omkring ett halft år förut, och under tiden närmast intill dess afgång.

Vid inträdet af år 1809, rådde öfver hela landet, men synnerligast uti hufvudstaden, en nästan hemsk sinnesstämning. Bördan af det dårhusmessigt förda kriget låg centnertung på hela nationen, som önskade fred och visste att konungen aldrig skulle beqväma sig till något steg i sådan riktning, med mindre han sjelf fick förestafva vilkoren, hvilket syntes omöjligt. Den mäktige kejsar Napoleon, som tog och gaf länder efter behag, hade befallt sina allierade, eller rättare vasaller, intränga uti Skåne samt, enligt gängse rykten, beslutit Sveriges delning längs efter Motala ström. Anfallet ifrån söder uteblef väl den gången, men kunde förnyas öfver det isbelagda sundet, och Ryssarne, som af honom fått tillåtelse att behålla Finland,hotade att hemsöka Stockholm, hvarvid de ej skulle möta annat motstånd än det den svaga åländska fördelningen förmådde göra. Knappt fanns någon, vare sig högre eller lägre familj, inom hvilken man ej hade nära anförvandter att begråta. En stor del af den ordinarie arméen hade stupat på slagfälten eller, i likhet med det utskrifna landtvärnet, dukat under för grymt härjande farsoter, uppkomma genom otjenlig föda och brist på kläder. Man namngaf socknar, hvilkas till rikets försvar utgångne unge män, så spårlöst försvunnit, att ingen visste när eller hvar de slutat sina dagar. På de återvändande kanonsluparnes tofter sågos stelnade lik sitta qvar mellan dem af besättningen, som ännu orkade utsträcka sina magra armar till årornas handterande. Vinterns ovanliga stränghet mångdubblade eländet; penningväsendet hade råkat i förvirring, och hvad man kallar allmänna nöjen, som emellanåt kunnat förströ sinnena, voro nästan

bannlysta. Hofvet drog sig undan till Haga, der konungen, troende sig vara en af högre makter utsedd och understödd hämnare, uppgjorde planer för nya fälttåg.

Oaktadt allt detta, hördes ingen högljudd klagan. Missnöjet hade antagit form af ordenshemlighet inom de högre samhällsklasserna, och inom de lägre öfvergått till någonting midt emellan den själsförslappning, som långvariga lidanden stundom alstra, och den stumma tålsamhet hvarmed penitenten tror sig böra uthärda, himlens straffdomar afvändande, försakelser. Den första underrättelsen om regementsförändringen i Mars månad, emottogs derföre väl med bifall, men icke hänförelse, hvartill mycket bidrog, att mängden ej kunde göra klart för sig hvad följderna deraf skulle blifva. Hertig Carls utnämning till riksföreståndare, var ingen säker borgen för att Ryssarnes fruktade besök i hufvudstaden skulle uteblifva, och framträngde de ända dit, för att der diktera freden, syntes ej otroligt att Sveriges delning åter kunde komma i fråga; eller att åtminstone kejsar Alexander skulle understödja de anspråk på kronan, som Gustaf Adolfs son egde, och icke förverkat genom delaktighet i faderns beteenden.

Lyckligtvis låg det i Napoleons politik, att genom vänskapsbetygelser insöfva Ryssland, för att framdeles kunna anfalla det med desto större kraft; och om han än, äfven för att hämnas på Gustaf Adolf, låtit det få taga Finland, kunde han icke medgifva att det på köpet tog större delen af sjelfva Sverige, hvilket, efter allt utseende snart tvingadt att anhålla om hans beskydd, borde blifva en nyttig bundsförvandt. Det ryska kabinettet, alltid vaksamt, insåg på hvad punkt sakerna stodo och, troget följande czar Peters stora eröfringsplan, låtsade för sin del icke önska mer än att sätta Petersburg isäkerhet medelst gränsliniens mot Sverige framskjutande så långt, som det genom hot och invändningar blef möjligt. Finland ville det för ingen del släppa, men ej intränga uti sjelfva moderlandet; ty dertill erfordrades att aflägset qvarlemna en armé, då alla stridskrafter borde hållas samlade på rysk botten, till en väntad kamp mot den fruktade Napoleon. Härigenom inträdde några månaders, visserligen icke orubbadt, dock välgörande lugn, hvarunder Carl XIII valdes till konung, försök gjordes att få en passande, utländsk furste till kronprins, riksstyrelsen ordnades, sinnena återtogo sin spänstighet och fredsverket bedrefs vid kongressen uti Fredrikshamn.

På sistnämde ställe trodde ombuden sig finna, att Ryssarne skulle blifva medgörligare, om Sverige visade någon framstående kraftyttring i försvarsväg: hvilket äfven påkallades af det skäl, att Danskarne gjorde ett oförmodadt infall uti Jemtland. En allmän glädje spridde sig således öfver hela riket, då man erfor att von Döbeln med sin fördelning uppbrutit mot påhelsningen ifrån den norska sidan, och att ständerna beviljat penningar till krigets fortsättning, så att en större expedition kunde utrustas och sjöledes afgå norr ut för att, gemensamt med general Wredes corps, eller den såkallade norra arméen, sätta de uti Vesterbotten huserande Ryssarne mellan tvenne eldar.

Dessa, ej blott omtalade utan äfven verkställda åtgärder, väckte så stora förhoppningar, att mången i andanom såg huru hela den ryska arméen infördes till Stockholm såsom krigsfånge; men ödets kastade tärning föll på ett olyckligt sätt, och när det blef Svenskarne, som med oförrättadt ärende drogo sig tillbaka, steg missnöjet till en ovanligt hög grad, yttradt både i tal och skrift. Det låg i sakens natur, att folket ville hafva reda på hvem det var, som egentligen vållat den bittra motgången, och vägledare härutinnan framstodo i alla gathörn. Efter många gissningar kom man slutligen derhän, att en del — ehuru den minsta — beskyllde hela arméen för feghet; en annan trodde Puke hafva sträckt sin makt för vida, genom att befatta sig med truppernas manövrer till lands och en tredje tog för afgjordt, att Wachtmeister dokumenterat sig såsom en alldeles oduglig general; men det föll ingen eller åtminstone ganska få in att undersöka om det ondas rot möjligtvis låg uti expeditionens felaktiga anordnande à högsta ort eller, rättare, de i Stockholm maktegandes skefva ställning till hvarandra.

Revolutionen år 1809 var någonting eget i sitt slag och liknade på flera sätt ej de våldsamma, mennisko-offer kräfvande sociala omstörtningar, som fått denna benämning. Härdrogs ej en gång något svärd ur skidan till anfall eller försvar, med undantag af den värja, som Gustaf Adolf ryckte ifrån generalen grefve Strömfelt; spilldes intet blod, mer än de få droppar, som kommo ur hofjägmästare von Greiffs arm, då den flyende konungen mötte och sårade honom på borggården. Hvad som egentligen skedde bestod deri, att man förelade en på sin plats oskicklig

och derföre intet kraftigt stöd egande monark, valet emellan fullkomlig ändring af system, eller nedstigande ifrån thronen. Till det första ville han icke beqväma sig, således gick det andra i fullbordan, genom förklarandet att han var fånge.

Emellertid låg uti detta steg ett stort vågstycke, som kunnat framkalla mycken oreda, om det blifvit ensamt taget af dem, hvilkas sedan länge anlagda, men ännu ej till mognad hunna planer, gjorde detsamma oundvikligt. Både inom arméen vid norska gränsen och flera kotterier i Stockholm, jäste missnöjet, färdigt att öfvergå till handling; dock utan riktigt samband emellan de personer, som dels af egen drift och dels derom anmodade skulle, såsom ordspråket lyder, hålla uti skaftet när yxan gick. Att något förehades i hemlighet, anade man allmänt; men det syntes derjemte tydligt att de sammansvurne tvekade, emedan en del ville gå till bottnen med saken och en annan blott hämnas lidna oförrätter, utan att veta huru de stycken af statsmachinen, som dervid rycktes ur sina fogningar, åter borde sammansättas. Under den plågsamma ovissheten om hvad hända skulle, hade inga så svår belägenhet, som de, hvilka varit nödsakade att utfärda eller utföra Gustaf Adolfs okloka befallningar. Sjelfve kunde de icke stämpla mot honom, men svårligen undgå att ställas till ansvar, ifall han blefve afsatt. Sålunda funnos ej mer än tvenne vägar till räddning öppna för dem, nemligen: att väcka konungens uppmärksamhet på den honom hotande faran eller tiga och derigenom köpa sig rättigheten att orubbade qvarstå på sina innehafvande platser. De beslöto sig till det sednare; och deras herre fick leka blindbock, ända tills Adlersparre höjde upprorets fana på långt afstånd, med den verkan att konungen i ångsten tog så förtviflade steg, som att söka bortföra bankens valuta ifrån Stockholm och upptända ett inbördes krig. Nu var gärdet uppgifvet, och endast Gud vet huru detta virrvarr slutat, om den tappre Adlercreutz, som sjelf icke tillhörde något politiskt parti, ej låtit förmå sig att stiga fram för att rädda fäderneslandet, nedtrampa tvedrägtens uppskjutande brodd och förekomma att demagoger fattade tyglarne. Sålunda urladdades åskmolnet, och blixten förlamade endast den på samhällets högsta spetsstående, medan de nedanföre befintlige lemnades nästan ovidrörde. Ingen förföljdes, och icke mindre än sju stycken, nemligen: riksdrotset grefve Wachtmeister, Lagerbring, Rosenblad, Ugglas, Ehrenheim, Stedingk och Zibet, öfvergingo ifrån den gamla, genast kasserade kungliga beredningen till en hastigt beslutad, ny konselj, hvilken med sina råd borde bistå hertig Carl, först såsom riksföreståndare och sedan såsom konung. För att icke såra den allmänna opinionen, aflägsnades dock snart Ugglas och Zibet ifrån styrelsen; hvaremot flera andra ledamöter efter hand deruti intogos, ibland hvilka Adlercreutz i egenskap af general-adjutant för arméen och hela regeringens stödjestaf, samt Adlersparre, såsom den egentliga revolutionens proklamerade hufvudman och herre öfver särskilda stridskrafter, voro de märkvärdigaste.

Den sistnamde, som, ehvad hans vedersakare än må hafva påstått, i första rummet önskade rädda fäderneslandet ifrån den öfverhängande faran, skulle troligtvis kunnat blifva ett slags vid thronens sida stående, diktator, om han ej, jemte begär efter popularitet utan att vilja synas eftersträfva densamma, varit älskare af maklighet och, lik en turkisk pascha på sin mjuka divan, flegmatiskt befallt eller blott genom ord sökt imponera, då det gällde att handla skyndsamt och kraftigt. Först den 13 Mars, eller just samma dag, som Adlercreutz arresterade Gustaf Adolf, bröt han upp ifrån Örebro och framtågade långsamt, under proklamationers utspridande. Den på vägen erhållna, öfverraskande nyheten om konungens tillfångatagande, påskyndade ej hans marsch; men retade honom till vägran att åtlyda hertigens, af ett enskildt bref ifrån Adlercreutz understödda, befallningar; först; att med blott halfva hären nalkas hufvudstaden och sedan: att ensam komma dit till vigtiga ärendens afgörande. Ej tillfredsställd genom Gustaf Adolfs fall, lät han sina underbefälhafvare högtidligt förklara: *“Vi erkänna inga andra order, än vår chefs“;* och fordrade att alla den forna konseljens ledamöter, ovägerligt skulle aflägsnas ifrån hvarje deltagande i statens styrelse. Detta djerfva språk kunde väl förbluffa hertigen jemte regeringspersonalen i allmänhet, men icke en Adlercreutz, som bad dem lugna sig och lofvade beskydda dem. “Ännu“ — skall han hafva yttrat — “är ingen fara för hand, som påkallar att möta våld med våld, och jag hoppas att Adlersparre snart inser, huru Sverige måste förena sina krafter i stället för att splittra de få det eger. Väl har han en betydlig styrka i sitt sällskap; men jag är ej heller utan soldater här på stället, och kustarméen inte långt borta.“

Den 22:dra höll Adlersparre, i spetsen för hela sin här, ettpompöst intåg uti Stockholm: möttes på Skeppsbron af

Adlercreutz, den han helsade såsom: “*Finlands hjelte*“ och fick till svar att han sjelf var *“hela Sveriges”;* tog, efter denna theaterscens slut, det ståtliga Westmanska huset till högqvarter; omgaf sig med en stark hedersvakt jemte skarpladdade kanoner, och fordrade förhöjdt traktamente åt sina underhafvande.

Detta Adlersparres tilltag väckte uppseende och tolkades på olika sätt. Hans beundrare sade: “om den djuptänkte mannen icke offentligt uppsagt Gustaf Adolf tro och lydnad, hade aldrig revolutionen utbrustit; och ehuru ett opåräknadt handtag understödde hans grundtanke, eller att Sverige skulle blifva en fri, konstitutionel stat, så måste han med sin, genom den vestra arméens närvaro egande fysiska styrka, förhindra återgången till det gamla systemet och hålla förbättringens bana öppen, tills rikets ständer hunno samlas. Andra påstodo att han var en liten Bonaparte, som nog kunde få lust att göra sig till konsul eller, i för landet lyckligaste fall, ville bortskänka arfsrätten till kronan åt den furste, af hvilken han säkrast väntade sig förtroende och inflytelse på regeringsärendena, framför alla andra. Massan trodde egentligen ingenting, utan blott hoppades på en för fäderneslandet nyttig nu gryende framtid. De, som med oväld och lugn följde händelsernas gång, anade att han ifrån början icke sjelf visste hvad han i fortsättningen skulle komma att göra, mer än söka få ett moraliskt välde öfver riksföreståndaren; prinsen af Augustenburg vald till thronföljare, samt en indrägtig syssla i belöning. Huru det första af dessa syftemål skulle vinnas, gaf erfarenheten vid hand. Hertig Carl, i själ och hjerta svensk, hade väl af naturen häftigt sinnelag paradt med begär att göra uppseende, men svagt förstånd, och lyssnade derföre gerna till andras råd, när de gåfvos i kraftiga ordalag utan anstrykning af förmynderskap. Den konseljledamot, som stod uti högt anseende hos regenten, kunde äfven räkna på stort inflytande hos sina medbröder, af hvilka blott Adlercreutz egde en, ehuru sällan begagnad, fullkomlig sjelfständighet.

Adlersparre förmådde, eller sade sig åtminstone hafva förmått hertigen till kronans emottagande: och lät sedan tiden bestämma hvad som vidare borde offentligt göras, medan han hemligt verkade efter omständigheterna.

I början på Juni månad ingaf general Armfelt en, af vänner och gynnare inom hofvet särdeles förordad afhandling, hvaruti han visade huru nödvändigt det vore, att en tillräckligt stark corps skyndsamt utsändes och landsteg norr om Kamenskys armé, hvilken, lemnad ensam med general Wredes, annars skulleofelbart framtränga så långt söder ut, att fråga om Vesterbottens afträdande till Ryssland kunde väckas vid fredskongressen. Nämde skrift berömdes så mycket af dem, som läste densamma, att äfven konungens nyfikenhet väcktes på dess innehåll; ehuru han, i anseende till författarens person redan förskottsvis kände sig böjd att med Laokoon utropa: “Jag fruktar Grekerna och dem, som föra skänker.“ Denna åsigt delade Adlersparre; så mycket mera, som han insåg att om den orolige Armfelt lyckades göra uppseende genom riksgagneliga förslag, kunde man måhända hvarken hindra honom ifrån att, enligt sin önskan, blifva öfverståthållare eller snart få honom bort till norska gränsen och der bevakad.

När ärendet uti rådkammaren föredrogs, hade Adlersparre så beredt saken, att planen icke bifölls; men, fruktande för följderna, om det rätta sammanhanget blefve kändt, kom han någon tid derefter fram med en, så kallad egen, afhandling i detta ämne, som dock ej var annat än ett nytt inslag uti den Armfeltska uppränningen, och vann odeladt bifall.

Härigenom trädde konungen med hela konseljen i solidarisk ansvarighet för schemat till expeditionen åt Vesterbotten; och de nästa åtgärderna måste blifva dess sammansättning, jemte valet af befälhafvare. Snart kom man underfund med att förråderna voro uttömda och mycket saknades, som, äfven om penningar till anskaffning deraf funnos, omöjligt kunde blifva färdigt till den tid då det behöfdes. Adlercreutz fann denna brist mindre farlig, emedan här egentligen var fråga om en öfverraskning, eller några hastigt på hvarandra följande strider, till hvilkas utförande man ansåg sig ega tillräckligt med folk och ammunition både för handgevären och ett par åkande batterier. Något större antal kanoner ville man icke medsända, då dels deras transporterande sjöledes var svårt, dels brist på fältpjeser i Stockholm hade uppstått och dels den trakt, der operationerna förmodades komma att ega rum, icke passade för större artillerifäktningar utom i den händelse att fasta positioner längs kusten behöfde försvaras, hvarvid dertill nödiga, stillastående kanoner, kunde erhållas ifrån örlogsfartygen. Denna mening biträdde Adlersparre; men der funnos andra, som, utan afseende på expeditionens beståndsdelar, fruktade

att om ett fältslag förlorades, hvilket låg inom möjlighetens gränser, skulle det vara slut både med den nya regeringens anseende och landets sista stridskraft. Vid sakens närmare begrundande, hade de trott sig finna, att man borde söka undvika till utgången ovissa bataljer, endast i högsta nödfall våga sådana; landsätta trupperna mycket långt norrut; afskära fiendensprovianttransporter såväl sjövägen som öfver Torneå och tillbjuda honom fritt aftåg. På detta sätt toges Vesterbotten tillbaka för bästa, möjliga pris; och den djerfve Kamensky, som aflöst sin medgörligare företrädare, Schuwalow, kunde utan förlorad krigsära göra en af svält nödvändigblifven reträtt, hvaremot han ofelbart skulle retas till desperation, om anbudet först framställdes sedan striden börjat och det för honom ej funnes annat val, än att slåss till sista man, bryta sig med våld igenom, eller blifva fången. Visserligen hade man från kongressen i Fredrikshamn hört, att ryska kabinettet önskade fred och att pretentionerna skulle stäfjas, om dess armé icke längre kunde anse sig för mästare uti Vesterbotten, utan nödgades gå derifrån; men en annan fråga vore, huruvida det ville inför hela verlden sluta kriget med en, mot det svaga Sverige, hvars sista kort nu utspeltes, till den grad förlorad batalj, att ingen enda soldat komme tillbaka. Ett par månaders längre krig skulle icke göra Ryssland särdeles skada, men komme att utarma Sverige, som vid den slutliga freden möjligtvis finge ändå mindre tillbaka, än det nu kunde få.

Dessa, allt för sent uppkomna betänkligheter, satte konungen i stort bryderi. Ogerna ville han tillintetgöra den smickrande förhoppningen, att se de svenska vapnen vinna ny glans under hans spira; men han bäfvade för att låta vidtaga något, som lade hinder i vägen för fredens afslutande på det förmånligaste sätt och derjemte hotade med kärnans af arméen tillintetgörande. Sattes trupperna i rörelse, vore det knappt tänkbart att de ej med förtjusning skulle omfatta ett uti ljusa färger framhållet tillfälle att blodigt hämnas lidna motgångar; och farligt, om deras väntan blef bedragen eller förvandlad till blott spegelfäkteri. Man kunde således för ögonblicket icke göra annat än söka hemlighålla de olika meningarna inom konseljen, låta saken ha sin gång och blifvande omständigheter utvisa, på hvad sätt den läte jemka sig. För bildandet af expeditionsarméen, vågade man ej taga några corpser hvarken ifrån Skåne eller norska gränsen, och att den del af vestra arméen, som huggit sig fast i Stockholm, skulle draga till kamp mot Ryssarne uti Vesterbottens ödemarker, hoppades ingen. Således måste kustarméen, förstärkt efter råd och lägenhet, blifva hvad man kallar sjelfskrifven.

I ordningen följde till afgörande den kinkiga frågan “hvem skall blifva befälhafvare för besagde armée?“ Wachtmeister var det redan, tillsatt just af den nya regeringen efter von Döbeln, för att fylla platsen med en person, som aldrig blandat sig i politiken, icke ondgjordes öfver Gustaf Adolfs afsättning ochhvars broder, riksdrotset, innehade högsta rummet, näst konungen, uti styrelsen. Hela hans föregående lefnad vittnade om humanitet, sann fosterlandskärlek och personligt mod. Såsom ung och officer i preussisk tjenst, hade han utmärkt sig under det bayerska successionskriget; kommenderat svenska arméens arriergarde vid reträtten från Högforss 1788; varit generaladjutant. för arméen och blifvit sårad i den hedrande affären vid Walkiala 1790, samt ansetts af Gustaf III såsom en utmärkt militär. Visserligen hade hans verksamhet sedan blifvit inskränkt till blott reglementariska vapenöfningar på de vanliga regementsmötena och lägren å Ladugårdsgärdet; men under de sistnämda och synnerligast om hösten 1802, manövrerade han särdeles väl, åtminstone enligt gamla skolans grundsatser. Hvad åldern beträffade, var han jemnårig med von Döbeln och Adlercreutz, som nyligen visat att de ännu kunde vinna fältslag; hvilket dock ej här syntes blifva någon absolut nödvändighet, emedan expeditionen hufvudsakligast var beräknad på att, uti en stark position, afskära fiendens reträttväg och provianttillförsel. En sådan man hade konungen för sin del ingen gifven anledning att snöpligt förafskeda.

Imellertid kom Wachtmeisters afgång ifrån chefskapet öfver kust- eller numera expeditions-arméen, verkligen på tapeten; ty så väl Adlersparre som Adlercreutz erbjödo sin tjenst, hvarvid man förmodade honom ej känna sig förnärmad, enär det var åt en af regeringens egna ledamöter, han lemnade plats. Dessa båda medtäflare befunnos dock snart omöjliga. För ögonblicket vågade ingendera begifva sig bort ifrån Stockholm, låtande den andra stanna qvar derstädes; och då Adlersparre längre fram nödgades draga åstad till norska gränsen, kräfde regeringens egen säkerhet att Adlercreutz, som ej allenast sjelf önskade få tukta Kamensky, utan äfven onekligen varit den bäste fältherre man kunnat välja, på stället bevakade Gustafvianerna.

Men äfven ifrån en annan sida mötte hinder. Den öfvervägande meningen inom konseljen var att Wrede med

norra arméen skulle bidraga till företagets lyckliga utgång, oberoende af hvem som kommenderade kustarméen, och sättet för deras samverkan bestämmas genom ömsesidiga öfverenskommelser. Likväl låg det i sakens natur, att operationerna kunde komma på den punkt, der blott en af befälhafvarne måste befalla huru den andra skulle gå till väga; hvilket, om åsigterna vore mycket delade, blefve obehagligt för den, som med utseende af att spela hufvudrolen, afgått ifrån Stockholm, men då det gällde att handla, nödgades, i egenskap af underordnad, rätta sig efteren annans godtycke. Ett sådant beroende skulle Adlercreutz, som i tjensten var mycket yngre än Wrede, icke kunnat undvika och blef, vid närmare eftersinnande, heldre hemma än att genom en ovanligt hastig befordran åtkomma högsta värdigheten. Deremot ansåg han nödvändigt att göra Wachtmeisters corps så stark, att denna kunde, i nödfall, ensam bjuda Ryssarne spetsen på fältet, sedan Kamensky efterlemnat några tusen man mot Wrede. Med anledning af allt detta trodde man vara bäst: “att begge generalerna skulle sjelfva få uppgöra, huru Ryssarne borde utdrifvas ifrån Vesterbotten; men bibehålla makten oafkortad inom hvar sin armé tills deras förening blifvit verkställd. Derefter ansåg man det falla af sig sjelf att den, som innehade högsta fullmakten, toge befälet.“

Oaktadt det var strängt förbjudet att yppa konseljens förhandlingar, erhöll hofpersonalen stundom tidig kunskap om deras beskaffenhet, och ett qvickhufvud yttrade: “Våra vise män bära sig alldeles så åt, som Chapman skulle göra, om han satte två nästan lika höga master uti ett linieskepp och glömde att en tredje, ännu högre, måste stå emellan dem, hvarförutan manövern omöjligt kan gå väl.“ Carl XIII, till hvars hemseder det hörde att, i kapp med sin gemål, skratta åt lustiga infall, synnerligast då de hade anstrykning af sjöstil, fann liknelsen så rolig, att han uti en mindre krets upprepade densamma för Adlersparre, hvilken svarade:

“Det har jag länge tyckt, fastän jag sjelf lagt en trasa på den byken; men i Eders Maj:ts makt står att tackla skutan sä, att hon gör heder åt sin redare.“

“På hvad sätt?“

“En stormast, eller öfverbefälhafvare är nödvändig, der två lika starka krafter annars kunna komma att draga åt hvar sitt håll. Expeditionen består ej blott af landtrupper utan äfven af tvenne olika sjövapen, dem en amiral måste kommendera. Om Puke dertill utses, kan han på samma gång styra det hela och hvar karlen har hjertat sittande, såg Eders Maj:t sjelf, då han under förra finska kriget var flottans ledare. Hela vår krigshistoria eger knappt något motstycke till genombrytningen vid Viborg, der Puke gick i spetsen. Fastän femtioåtta år gammal, äro hans både själs och kroppskrafter oförminskade.“

“Kom i håg att här skall hufvudsakligen manövreras och stridas till lands.“

“Det må blifva generalernas ensak; hans, att förebygga skada af olika meningar dem emellan, säga hvart de skola gå och bispringa den, som behöfver hjelp.““Godt och väl; men rangen. Kom ihåg hvilka Wachtmeister och Wrede äro!“

“Rang får han med ett par penndrag; och skulle det finnas någon, som missunnar honom en så utmärkt kongl. nåd, har svenska folket icke glömt att hans faders hufvud föll för Eders Maj:ts faders skull; att han räddat Eders Maj:ts höge broder från fångenskap och bidragit att höja glansen af Eders Maj:ts egen ära.“

Tjusad af väckta minnen, skref konungen genast till Puke att han skulle infinna sig i Stockholm, för att bereda och taga befälet öfver expeditionen; gjorde honom till friherre och öfveramiral, den 17 Juli, årsdagen af bataljen vid Hogland och befallde Adlercreutz utfärda nödiga order till arméens efterrättelse.

Ingalunda kan man ens misstänka att Adlercreutz afundades Puke hans utmärkelse; men det förargade honom att han, såsom generaladjutant för arméen, icke blifvit rådfrågad innan ett oåterkalleligt, uti arméens angelägenheter djupt ingripande, beslut fattades. Att göra motstånd genom vägran att lyda, skulle ej allenast hafva nedsatt konungens värdighet i nationens ögon, utan äfven medfört ett slags nödvändighet för honom sjelf att återlemna generaladjutantskäppen. Båda delarne voro vid den tidpunkten särdeles farliga att våga, emedan det fanns ett mäktigt parti, som arbetade på att få regeringens styrka splittrad och prins Gustaf till kronprins, hvaraf förföljelser i framtiden, mot dem som afsatt hans fader, lätt kunde blifva en följd. Den gången, kanske den enda

under hela hans tjenstetid, stack Adlercreutz pipan i säcken, ehuru förutseende de olägenheter, som skulle uppstå på närmare håll, och ej heller länge uteblefvo.

General Wrede fann sig högst förnärmad öfver att, utan vidare omständigheter, hafva blifvit ställd under en sjömans befäl. I upprörd sinnesförfattning begärde han genast afsked, och skref: “Jag, för min del, befaller ingenting och vet ej hvad jag är för en karl. General en chef är jag åtminstone ej mer. En amiral, ser jag, får mer att göra med, än vi fattiga generaler.“ I detta bref låg en svår anklagelse mot Adlercreutz.

General Wachtmeister, som ej var så hetlefrad, nöjde sig med att klaga öfver expeditionens ofullkomliga utrustning, hvilken nödgade honom att begära Pukes hjelp för sjukskötsel och proviantering; hvarjemte han fruktade att blifva mera beroende af öfverbefälhafvarens godtfinnande, än hans ansvarighet efter landstigningen, i rent militäriskt hänseende, borde medgifva.

Nu först började konungen närmare öfverväga hvad han på egen hand åstadkommit. Uti ett ödmjukt bref till generalWrede, kallade han denne “sin bäste vän“, och bad honom “för all del icke svika, när fäderneslandet behöfde stöd af sina utmärktaste söner.“ Detta verkade väl så mycket, att Wrede stannade qvar vid norra arméen; men man kan med skäl betvifla att det obehag, som hans beroende af en sjöman förorsakade, någonsin blef fullkomligt utplånadt.

Ett sådant krångel måste nödvändigt uppväcka oro inom konseljen, och flera af dess ledamöter hade gerna sett om Pukes befattning med expeditionen kunnat inskränkas till blott ett slags skjutsföreståndares, eller att fortskaffa arméen till den punkt, der landstigningen borde ske; men något sådant vågade ingen föreslå, då den vidsträckta fullmakten redan låg uti hans ficka. Man tröstade sig derföre med förhoppningen att han, som aldrig befattat sig med annat än sitt egentliga sjömansyrke, ej på ålderdomen ville föreskrifva truppernas manövrer till lands och, för den händelse att underhandlingar komme i fråga, lemnade bestyret dermed åt arméбefälet. Adlercreutz, icke delande meningen om Kamenskys medgörlighet i fall han kringrändes, såg ej så ogerna att den tappre Puke kunde tvinga generalerna till strid. Deremot fruktade han missnöje inom arméen, på det hela taget, då tvenne dess högre befälhafvare tillbakasattes; men valde till denna faras afböjande ett medel, som han troligtvis icke begagnat, om han förutsett följderna deraf. Sedan Adlersparre lemnat Stockholm, utverkade han särskilda nödiga instruktioner, enligt hvilka de båda generalerna i vissa fall kunde handla efter eget godtfinnande.

Under tiden blef expeditionen färdig att afgå och kunde ingen dag fördröjas, om man ej ville äfventyra att Kamensky finge veta dess tillvaro. I anseende till sammansättningen var den något ovanlig, ty den utgjordes, undantagande de två 6-pundiga batterierna, af bara fotfolk, men medförde en så stor generalstab, som hade det varit en af 30,000 i stället för 6000 man bestående armée. General-adjutanter, öfver-adjutanter, stabs-adjutanter, fortifikations- och fältmätnings-officerare, hvimlade om hvarandra; dels utvalde af öfver-amiralen samt generalen och brigadcheferna enligt reglementets föreskrift, dels på egen artsökan biträdande för att få skörda ära. En del trupper embarkerade på skärgårdsflottan i Stockholm, resten på örlogsfartygen vid Gräddö. Då Wachtmeister hade sin afskedsaudiens, sade konungen: “*Jag ålägger er att spara hären; ty kom ihåg, att den är arméens kärna och Sveriges sista tillgång på försvarare!*

Denna, af den större allmänheten icke genast kända, antingen nådiga befallning eller varning, blef snart spridd inommindre kretsar, der man sökte förklara rätta meningen med dess gifvande. Några tyckte det vara obegripligt att föreskriften ej uteslutande gafs till Puke, som förde öfverbefälet, och således borde ega rätt att befalla hvad alla de andre skulle göra. Några trodde sig deri se en hållhake på hans välbekanta djerfhet och ett nödvändigt stöd för den corpschef, som i behofvets stund annars icke vågade vara försigtig eller, rättare, behöfde en förskottsvis gifven offentlig bekräftelse på muntligt meddelade särskilda order. Några kommo ej till bestämda slutsatser, men började frukta att företaget skulle misslyckas då ryktet sade att sjelfva operationsplanen ännu icke var uppgjord, utan *skulle* uppgöras i samband med generalerna, hvilket tycktes bevisa att öfverbefälhafvaren hvarken kunde befalla hvad han ville eller vara fullkomligt säker på att blifva åtlydd. Med få ord : redan i början af expeditionen låg der någonting grumligt på dess botten.

Det regemente jag tillhörde, eller Kronobergs, uppbröt den 29 Juli ifrån Ortala uti Roslagen och anlände den 30 om natten till Gräddö hamn, hvarest lågo linieskeppen kung Adolph Fredrik och Försigheten samt fregatten Jarramas. Dessutom befunnos der en del mindre, obevärade transportfartyg. Nästföljande dag embarkerade vårt regemente tillika med Drottningens lifregementes och von Engelbrechtenska regementets fältbataljoner å sistnämde linieskepp; men för en envist blåsande motvinds skull, kunde afseglingen först ske den 8 Augusti, klockan 5 om morgonen. Efter fyra dagars sjöresa ankrade vi, den 11 om aftonen, på redden vid Hernösand, i hvilken stad general Wrede och den så namnkunnig blifne von Döbeln befunno sig. Med dessa båda herrar, några andra underbefälhafvare och de förnämste af staben, rådplägade öfver-amiralen om bästa sättet att utföra det maktpåliggande värf, till hvars lyckliga utgång så väl norra arméen, som expeditionstrupperna och sjövapnen borde samverka. Om, vid dessa förhandlingar, något allmänt, hvar och ens yttranden upptagande protokoll fördes, har jag ej kunnat utröna: men der funnos personer tillstädes, som gjorde enskilda anteckningar, och jag fick flera år derefter taga del af ett sådant dokument, innan författaren sönderref detsamma.

General Wrede förklarade sig vara ur stånd att kraftigt uppträda förr än den från Jemtland väntade fördelningen, som under von Döbelns befäl kört bort Norrmännen, återkommit och fått hvila ut efter sin långa, besvärliga marsch. Under tiden ansåg han sin enskilda åtgärd böra blifva inskränkt till att söka narra Kamensky så långt söder ut, som möjligt; medanexpeditionstrupperna landsattes på någon tjenlig punkt norr om Umeå, och så fort omständigheterna medgåfvo, bemäktigade sig nämde, af Ryssarne svagt besatta, stad.

General Wachtmeister gillade denna plan; men då hans armée, ända tills sambandet med general Wredes på något sätt blef åstadkommet, utgjorde en särskildt handlande afdelning, som icke kunde mäta sig med den styrka hvilken Kamensky, underrättad om faran hvari han sväfvade, vore i stånd att samla genom vattendragens i söder försvarande af en mindre corps och framryckning i norr med alla de öfriga trupperna, så borde Wachtmeister framför allt intaga en fast position, hvarifrån operationerna började. Dertill hade han för sin del redan utsett Skellefteå af följande orsaker, neml.:

1:o) fanns der ett vattendrag hvars norra strand genom fältverk lätt kunde befästas och, i sådant skick, ej allenast blifva utgångs- men äfven reträttpunkt, om vid framryckandet till förening med Wredes armée, oförutsedda motgångar inträffade.

2:o) Om Kamensky, på sätt man önskade och hoppades, läte narra sig flera mil bort, söder om Öre elf, samt efter erhållen väckelse derifrån skyndade att med sin hufvudstyrka försöka slå expeditionsarméen, skulle Ryssarne, i händelse den sistnämde ej träffades förr än vid Skellefteå, vara så utmattade, att de vid åsynen af den för dem totalt afskurna vägen fällde modet, och antingen kapitulerade eller begärde fritt aftåg, mot förbindelse att först stanna på andra sidan om Torneå.

Von Döbeln hade uppsatt en promemoria, hvilken han på sitt originela språk föredrog — antecknaren visste ej om helt och hållet eller blott de angelägnaste punkterna deraf — med hvilken han sökte göra tydligt huru båda arméerna i allmänhet borde gå till väga för att blifva förenade, och särskildt huru den norra arméen, under Wrede, troligtvis komma att dervid manövrera.

“Expeditionens beskaffenhet innefattade“ — såsom han uttryckte sig — strid till lands och demonstration ifrån sjösidan. Dessa antog han kunna komma att ega rum på hela den långa sträckan emellan Öre elf eller något söder om densamma, ända till Skellefteå, så vida flottan snart hunne dit. Fördröjdes flottans ankomst, blefve fienden afgjordt öfverlägsen mot Wredes armé; men denna hans fördel i längden motvägd genom den starka positionen och lokalförhållandena vid Skellefteåns mynning. Huru som helst borde man söka förmå fienden att dela sin styrka genom demonstrationer på kusten, hvarvid Ratan förtjente största uppmärksamhet, emedan det vore den punktifrån hvilken expeditions-arméen af Kamensky kunde misstänkas att försöka falla honom i ryggen, och således måste försvaras med åtminstone 3,000 man. Denna styrka vore att anse såsom blockerad; hvarefter Ryssarne icke hade mera än 7000 man, fördelade emellan Umeå och Öre elf. När nu de svenska arméerna skulle, ifrån blotta demonstrationer öfvergå till operationer, mötte dem åtskilliga svårigheter. Alla strömmar voro utfallne och landning vid deras mynningar ytterst besvärlig; hvarjemte landvägen gick fram på långt afstånd ifrån

dem, så att den rätta verksamheten fördröjdes. Huru utvecklingen af alla rörelser skulle ske och hvarest det allmänna drabbningsstället skulle blifva, kunde ej bestämmas förr än demonstrationerna förutgått och följderna af dem visat sig. De sistnämda berodde dessutom på väder och vind, hvilka möjligtvis fördröjde just det, som man önskade blifva hastigast verkstäldt; men huru som helst, så fanns ingenting för Svenskarne oersättligare *än förlust af tid*."

"Afvägde man allt, som tycktes visa sig för och emot, kunde det antagas, att fienden blott med sin halfva styrka sökte fördrifva Wredes armé ifrån Nordmaling och dervid hota honom i venstra flanken, men hvarken gick fram eller tillbaka med hela corpsen, hvilkens återstående del, hållen i medelpunkten på en halfcirkel af cirka 6 mils periferi, kunde anfalla hvar han ville inom densamma, utan att Svenskarne förmådde nog tidigt upptäcka rätta meningen." Så vida antecknaren rätt uppfattade von Döbelns yttrande, trodde den sistnämde att de egentliga operationerna skulle räcka 3 à 4 dagar, under jemn strid, hvilken visserligen toge Svenskarnes krafter i starkt anspråk; men borde skänka dem seger, om de kunde hålla ut.

Sjelfva sättet, hvarpå expeditionsarméen skulle manövrera, vidrörde han icke omständligt, utan sade blott; "att landningstrupperna alternatift med fördelningarne af norra arméen, borde vara fienden nära och i kraftigt handgemäng med honom. Medan detta skedde kunde man vänta att äfven Kamensky, å sin sida, skulle göra demonstrationer, för att afleda uppmärksamheten ifrån den punkt, der han ville drabba; hvarföre fördelnings- och brigadchefer borde, med attack-kolonner, ofta söka få upplysning om hans planer. Härvid vore förmånligast att hålla sig nära fienden, ofta ombyta anfalls- och demonstrationsställen, samt hålla de använda brigaderna i beständigt samband med sina fördelningar."

Likasom för att gifva Wachtmeister ett slags fingervisning, berättade han "att Kamensky var elev af Suwarow; öfverdrifvet tilltagsen och alldeles okunnig om hvad det ville säga attspara blod, blott ändamålet vunnes. Hans armés egentliga styrka låg uti mängden af jägar-regementen. Lyckas man att besegra dem, så ger infanteriet nästan alltid vika. Truppen är inlärd att, samlad och betäckt, envist rycka framåt utan afseende på huru många som dervid stupa, men har en, man kunde nästan säga medfödd, fallenhet att börja skjuta på långt håll, så att om man lugnt afbidar den första hettans öfvergång, svalnar ifvern snart nog. Artilleriet är väl serveradt, men står helst qvar på den plats det först intagit, hvarigenom man ofta sett huru ett färre antal af våra kanoner demonterat ett betydligt större fiendtliga." Slutligen tillade han några allmänna reflexioner, som det varit innerligt väl om Wachtmeister och flera med honom lagt noga på minnet, ungefärligen så lydande:

"Turneringar, gjorda med små afdelningar, betyda, ingenting. Om en sprängd trupp blir för ögonblicket nödsakad att fly, bör den ånyo samla och formera sig. Den, som skall anfalla bör framrycka med bibehållen kommunikation; och denna alltid vara förberedd att kunna underhållas."

Öfveramiralen erkände sig icke förstå detaljerna af det sätt, hvarpå en armés fördelningar och brigader till lands borde manövrera, för att alltid vara ändamålsenligt uppställda, så väl före som under och efter en drabbning; hvarmed han också ingalunda ämnade taga någon befattning. Hvad åter expeditionen i sin helhet beträffade, hvilket låg inom hans obestridliga område, så var det hans öfvertygelse: att ingenting säkrare skulle befordra företagets lyckliga utgång, än om fienden kunde öfverraskas. "Möjligheten häraf" — sade han — "beror på huru vida Kamensky fått veta expeditionens afgång eller ej. Är det sednare, såsom jag hoppas, händelsen, så gör punkten der vi gå i land, mindre än hastigheten hvarmed det sker; ty lemnas den ryske generalen tid att anordna ett systematiskt försvar, kommer åtminstone mycket svenskt blod att spillas, som kunde blifva besparadt, och jag biträder fullkomligt general von Döbelns sats: att för oss är förlust af tid oersättlig."

"General Wrede har sagt sig ej förmå handla kraftigt, förr än den fördelning, som varit detacherad till Jemtland, hunnit återkomma, utan imellertid blott vara i stånd att locka Kamensky in uti Ångermanland, för att skilja honom ifrån Umeå, hvilken svagt försvarade stad borde fordersammast af gen. Wachtmeister eröfras, såsom varande den bästa punkt, der Ryssarnes återtåg blir afskuret. Umeås hastiga intagande är således en sak af yttersta vigt; men ju nordligare expeditionsarméen landstiger, desto längre tid behöfver den för att hinna dit; och då en debarkerings början eller, rättare,flottans ankring icke länge kan fördöljas, måste först tagas i betraktande

huru långt Kamensky troligtvis låter locka sig söder ut och huru snart han, genom ridande bud, kan blifva underrättad om den honom hotande faran. Befinnes dervid, att han får betydligt kortare väg till Umeå ifrån sin då varande ståndpunkt, än gen. Wachtmeister ifrån debarkeringsstället, så måste Umeås tagande par surprise öfvergifvas, och det är fara värdt att de begge svenska arméerna ej kunna blifva så snart förenade, som behofvet påkallar. Med all aktning för väl utförda demonstrationer och operationer efter konstens reglor, beror verkan af dessa dock icke blott på fältherrens strategiska skicklighet, utan äfven på tillgång af mat. Om Ryssarne ega stora förråder, vet jag ej, men tror att de kunna svälta bättre än Svenskarne; och hvarken arméen eller flottan har föda för mer än 14 dagar, sedan jag härstädes ej får den proviantförstärkning, som man lofvat mig. Kan Kamensky hålla sig tre veckor, utan att svälta ihjäl, måste vi med oförrättadt ärende draga oss tillbaka; så framt ej gen. Wachtmeister, i nödfall, ensam slår honom. Detta anser jag icke omöjligt att göra, om ingen annan utväg blir öppen; ty gen. von Döbeln har yttrat, att Kamensky behöfver 3000 man för att försvara Ratan mot expeditionsarméen; och jag antager att han, om denna anfaller, behöfver lika mycket mot gen. Wrede, söder om Umeå; hvarföre han icke kan möta gen. Wachtmeister, som har 6000 man, med större antal soldater än högst 7000, och i ett så lyckligt förhållande hafva Svenskarne, under hela kriget sällan fått strida. Men låtom oss icke gå öfver ån efter vatten! Jag seglar genast med flottan till Umeå; trupperna landsättas och taga staden ifrån norra sidan, som icke försvaras af några batterier, och Kamensky är i fällan.“

Detta djerfva förslag rönte stark motsägelse. “Skärgårdsflottan“, genmälde man, “är ännu icke hit anländ och ingen vet när den inträffar. Att med blott de 2 à 3000 man, som finnas på örlogsflottan, våga ett så halsbrytande företag, vore oförsvarligt; helst om Ryssarne blitvit varnade och förskansat sig äfven på stadens norra sida“; hvilka invändningar Puke sökte vederlägga, genom att förutspå skärgårdsflottans ankomst nästa dag och erbjudandet af några hundra äntergastar, som, enligt hans förmenande, skulle med lätthet storma fältverken. På det örat ville dock ingen höra. “Låt vara“ — sade man — “att landstigningen, som måste ske ett godt stycke ifrån staden, blir lyckligt verkställd, så kan ej något svenskt artilleri fortskaffas uti den kuperade, goda vägar saknande trakt, genom hvilken arméen måste framtränga; och fienden hinner att, påför honom fördelaktiga ställen, möta våra svaga anfallskolonner med öfverlägsen styrka.“

Detta skäl kunde Puke icke förkasta, helst den del af arméen, som väntades med skärgårdsflottan, ännu saknades; men när, i följd deraf, Wachtmeister jemte generaladjutanten för yttre ärendena, Lagerbring, åter ville bringa å bane förslaget om landstigning vid Skellefteå, blef den gamle sjömannen omedgörlig. “Det stället“, — sade han — “ligger så långt ifrån Umeå, som snart måste tagas, att jag aldrig skulle kunna inför H. Maj:t Konungen och folket ansvara, om debarkeringen, utan i aldra högsta nödfall, der företoges. General von Döbeln har uppgifvit Ratan, såsom en god demonstrationspunkt; mig synes det äfven vara en förträfflig operationspunkt. Stora vägen till Umeå löper straxt der förbi; hamnen, hvaruti skärgårdsflottan och transportfartygen finna skydd, är den för debarkering tjenligaste, som någon på hela kusten kan uppleta. Redden erbjuder en närbelägen, säker ankarsättning för örlogsskeppen, och vill man ändtligen hafva starka retranchementer i bakhall, så finnas ypperliga lägenheter att anlägga sådana. Positionens vid Skellefteå förträfflighet säges bestå deri att den, försvarad af fältverk, är en lämplig både operations-, demonstrations- och reträttpunkt, samt tvärt afskär fiendens väg, så att general Wrede kan hinna komma expeditions-arméen till bistånd; men månne icke Ratan har samma egenskaper, om man rätt begagnar dem? Till vidt omfattande, många mil inåt skogarne sträckta manövrer, hafva vi hvarken tid eller medel för provianttransport. Hinna vi från Ratan till Umeå förr än Kamensky anländer dit, så har stället i alla hänseenden företrädet. Hinna vi icke, så gäller det att uppehålla Ryssarne tills general Wrede kommer, och ehuru sjelf ingen general i ordets egentliga bemärkelse, vågar jag påstå: att man lika väl kan uppehålla en fiende, om man ställer sig på den ena flygeln af den väg han måste fram, som om man ställer sig rakt midt framför honom; helst då, såsom här, förening med en egen, fienden efterföljande trupp, åsyftas och motståndaren måste, dels uti en lång file medföra mycket bagage, dels vara utmattad efter en besvärlig marsch. Hvar landstigningen än må ske, möter general Wrede samma slags hinder vid förföljandet; och desto fler, ju längre hans väg blir, innan föreningen kan verkställas. Dessa hinder äro, jag medger det gerna, mycket svåra; men, i min tanke, icke oöfvervinneliga, åtminstone för framkastandet af lätta trupper. — Med: “förlust af tid är

för oss oersättlig“, till valspråk, väljer jag Ratan och *går, vill Gud, dit!*“

Sjelf icke närvarande vid öfverläggningen, måste jagafhålla mig ifrån all beskrifning på huru Pukes peremtoriska slutmening verkade; ty att anföra hvad jag derom hört sägas, skulle kunna uppväcka otillbörliga misstankar mot aktningsvärda personer. Huru Lagerbring och, såsom man med skäl äfven kan förmoda, Wachtmeister togo saken, visar sig någorlunda, då den förre ännu år 1836 uti sina utgifna “betraktelser“, sidd. 20 och 21, yttrar: “hvadan öfverbefälhafvaren beslöt, att hären skulle debarquera vid Ratan, ungefär 5 mil ifrån Umeå; men härigenom blef äfven afgjordt, det den landstigne corpsen skulle komma att ensam strida mot nästan hela gen. Kamenskys samlade styrka, utan minsta medverkan af gen. Wredes, hvilken, när Umeå stad var af ett, ehuru ringa, antal trupper försvarad, och bron öfver elfven af samma namn förstörd, omöjligen kunde nog tidigt framkomma, för att i striden deltaga.“

Hvad man kan säga, utan att såra någon, är att åsigterna voro delade. Gen. Wrede medgaf att Ratan blef landningsplatsen; men fordrade att Wachtmeisters operationer icke skulle få börja förr än tre dagar efter sedan flottan afseglat ifrån Hernösand, och att han fick hastig underrättelse om, när debarkeringen skedde; hvilket Puke lofvade uppfylla, så vidt omständigheterna medgåfvo. Något ovilkorligt löfte kunde han icke gifva, fastän flera författare påstått honom hafva gjort det. Ingen menniska förmår att på förhand beräkna, huru fort en massa af fartyg hinner segla ifrån ett ställe till ett annat; synnerligen då den är så sammansatt, som expeditionseskadern var. Visserligen låter det sig göra att, med ledning af loggböckerna, ungefär uppgifva vid hvilken fart ett enkelt skepp bör kunna hållas, då det är lagom lastadt och ej behöfver rätta sig efter medseglare: men när det, på sätt Puke förutsåg händelsen här möjligen blifva med de större örlogsmännen, nödgas lemna en del af sin egen fortkomstförmåga till hjelp åt andra, så måste hvarje kalkyl i den vägen visa sig så osäker, att ingen erfaren sjöman tager den till grund för maktpåliggande löften, utan förbehåll.

Alldeles oberoende af de mindre ljusa förhoppningar om expeditionens blifvande öde, som kunde göra sig gällande hos några ibland det högre armébefälet eller deras närmaste omgifning, sedan Puke syntes vilja bestämma det helas gång äfven efter debarkeringen; och de bekymmer, som uppväxte hos dem, hvilka torde haft sig ålagdt att öfvervaka den vilkorliga negociationsidéens genomdrifvande, lifvades så väl det lägre befälet, som truppen af en ovanligt stark krigisk anda och tillförsigt att segra. Uti denna sinnesstämning låg intet skryt; blott ett högt uppdrifvet begär att åter höja de svenskavapnens glans och rädda det med ytterligare styckning hotade fäderneslandet, hvarjemte gardet längtade efter att få ådagalägga huru orättvist det blifvit behandladt af den förre regenten.

Skärgårdsflottan ankom, enligt Pukes förutsägelse, den 13:de Augusti till Hernösand. Hela dagen den 14:de upptogs af nödvändiga förberedelser, såsom truppernas faktiska indelning i brigader, orders utfärdande för skärgårdsflottan och styrkans lämpligare fördelning på densamma, m. m. Den 15:de, klockan 4 om morgonen, gick hela Armadan till segels; och enär den då började, ovanliga färden, blifvit så olika omtalad, allt efter som man velat klandra eller gilla resultatet deraf, nemligen: “den öfver all förväntan hastigt verkställda landstigningen vid Ratan“, torde det vara nödigt att icke lemna någon, med resan gemenskap egande, omständighet obemärkt.

Vädret var utmärkt vackert, vinden hela dagen den bästa man kunde önska sig eller S.S.V. à S.V. till S.; men det dröjde ej länge, förr än horisonten blef töcknig. Med anledning så väl häraf, som att vinden något friskade, befallde öfveramiralen att en af honom i förväg beslutad åtgärd skulle verkställas, eller linieskeppen och fregatten hvardera taga en bataljon kanonslupar på släp. Klockan 9 f. m. gjorde chefen för lotsverket, öfverste Schultén, uti sin lilla speljakt, Malla, en rund kring flottan, meddelande Pukes befallning; “att kursen skulle sättas genom östra Qvarken, så att fienden ej ifrån land måtte kunna upptäcka eskadern.“ Detta skedde, och den behållna kursen blef O.N.O. ¼O. Om aftonen, då eskadern befann sig 6 à 7 mil sydvart om Norrskären, syntes tvenne örlogsmän, hvilka igenkändes vara fregatterna Eurydice och af Chapman. När dessa kommo till chefskeppet, fick den förstnämda order att uppsöka fregatten Bellona, liggande för ankar i Vestra Qvarken, och befalla chefen att segla till Wasa, hvilken stad han, förenad med den genast dit försända fregatten af Chapman

borde strängt blockera, så att intet ryskt beväradt fartyg kunde derifrån utlöpa och störa expeditionsföretaget. Derefter skulle Eurydice förena sig med eskadern vid Ratan.

Klockan 1 f. m. den 16:de ändrades kursen till N.O. till N., och klockan ½3 kastades en raket å chefskeppet, samt gjordes flagg- och vimpel-signaler klockan 5 och ¾6 om morgonen. Straxt derefter fingo vi, ehuru horisonten var disig, sigte af Gaddarne och kl. 8 pejlades fyrtornet i N.O. t. N. på cirka 2 mils afstånd. Disan kom allt närmare, så att hela eskadern, kl. något efter 9, insveptes uti en stark dimma eller, som det på sjöspråket heter, tjocka. Klockan ½10 signalerade chefskeppet med 3 gevärssalfvor och 2 kanonskott, samt kl. ¼11åter med lika många kanonskott; hvilka ifrån Försigtigheten och Jarramas besvarades.

Dessa skott — några flera lossades ej — antaga så väl Bergman Schinkel, som Lagerbring m. fl. Till och med gen. Wachtmeister i sin underd. rapport. hafva gifvit Ryssarne kunskap om flottans med arméen ombord inlöpande till Ratan, och varit orsak att Kamensky derifrån fick tidigare varningar än han bort få; hvilket dock ej gerna kan vara möjligt. Eskadern hann icke förr än 6 timmar derefter till Ratan, fastän den hela tiden gick fram med oförminskad fart och derföre måste, då skjutningen egde rum, befunnit sig så långt ifrån stranden, att den ej kunnat höras dit; synnerligast som vinden var S.S.V. och det blott sköts med små pjeser, eller backs-kanonerna på läsidan af fartygen. Men äfven om skotten hörts i land, hade de icke förkunnat mer än hvad Ryssarne i alla fall visste, nemligen att svenska kryssare höllo sig utanför kusten; och ingenting var naturligare, än att desse under den pågående tjockan signalerade för att undvika sammanstötning. En stund före ankringen slogos några trumhvirflar, antingen å chefskeppet eller fregatten; men då ljudet af dem blott svagt framträngde till oss, som lågo på kort afstånd ifrån nämde fartyg, är det föga troligt att det nådde till den aflägsnare befintliga hamnen. Kanonsluparne, beroende af släptågen, behöfde icke göra bullersamma signaler och transportfartygen egde ej medel dertill. Vid sjelfva ankringen kunde deremot hvarken buller eller höga kommando-ord undvikas.

Klockan 11 f. m. friskade vinden och började blifva något ostadig. Luften klarnade en stund, då himmelen syntes fullsatt med strömoln. Kursen ändrades till N. t. O. Tjockan tog öfverhand; men det oaktadt tillsattes bramseglen kl. 2 e. m. för att öka farten. Klockan ½3 lättnade luften åter, ett ögonblick, så att vi sågo chefskeppet styra upp till N. och gjorde sammaledes.

Flera ibland det ombord varande befälet vid arméen kunde icke förstå, huru man vågade rusa å stad med sådan fart midt igenom sjömörkret, sedan det var gifvet att skeppen gingo rakt mot land. Sjöofficerarne bestormades med frågor i detta hänseende; och en af dem, som för tillfället stod sysslolös, gaf ungefär följande svar:

“Vi må vara glade att Puke beslutit sig till det parti han tagit; och jag litar på att lyckan ända till slut blir honom bevågen; ty hon plägar, såsom ordspråket lyder, gerna stå dem djerfvom bi. Om jag skall säga sanningen, så hafva vi längebefunnit oss i en belägenhet, som kunnat blifva ganska svår, ifall antingen någon motgång inträffat eller öfveramiralen försummat att begagna vår Herres sällsynta nåd. Af tio på hvarandra följande år. kan man högst räkna två å tre under hvilka stormar i Augusti månad uteblifva och ännu hafva vi, ehuru första hälften gått till ända, icke haft några sådana. Så långt norr ut. som hit, har ej något linieskepp före oss framträngt; sjökorten äro osäkra och lotsarne veta icke reda på undervattensskären, utom de stråkvägar, som handelsfartygen vanligtvis begagna. Fördelen att kunna se ett godt stycke framför sig, nästan hela natten, minskas betydligt genom ofta uppkommande tjoekor. Vi mötte sådant otyg redan vid Gaddar ne och det bar ännu icke släppt oss. Ofta skingras de med hård kulje i det vinden kastar sig till motsatt streck på kompassen; och tänk er nu, om det blåst upp ifrån nord eller nordvest, så att vi tvingats att kryssa med refvade segel, och släptågen antingen måst kastas loss eller sprungit af sig sjelfva uti hög sjö, hvad hade följden deraf kunnat blifva? Jo, att kanonsluparne med tung last af folk, som icke fick kastas öfver bord, i stället för att komma till Yesterbotten drifvit ned till Österbotten, der en del lidit skeppsbrott och Ryssarne anammat resten. Puke gjorde derföre rätt då han bara gick på, och belönas med en exempellöst lycklig resa, utan att fienden anar vår ankomst.“

Klockan -Jf> lättnade luften på en liten omkrets kring fartygen, så att flaggsignalen art. Göt) från chefskeppet, kunde urskiljas. Märsseglen firades, åttahuggaren utsattes och allt gjordes färdigt att gå till ankars. Klockan 5 gaf chefskeppet å nyo flaggsignal, art. 019; men knappt var densamma observerad, förr än tjockan åter slöt sig

tillhopa. Ankaret föll på 1 ö famnars djup och slick grund, med gissad \ tysk mils afstånd ifrån land. Barkassen skickades till chefskeppet, enligt order.

Någonting liknande det bär ofvan beskrifna, hade ingen tänkt sig, långt mindre sett. Det var alldeles så, som om Puke haft ett hemligt machineri, med hvilket. han kunde göra tjock eller klar luft efter behag, och tvinga vinden att blåsa på det sätt och med den styrka, han önskade. Af hela eskadern, det vill säga; 2 linieskepp, 1 fregatt, 6 galerer, 36 kanonslupar, 3 mörsareslupar och en mängd transportskutor, saknades ingen enda; ej heller hade det minsta hafveri timat, fastän denna fartygsmassa tillryggalagt nära 40 mil på 37 timmar, för det mesta uti sådan mist, att man knappt kunde se några famnar ifrån sig. Nu låg den, osynlig för fienden, på bestämd plats; men dermed var det stora företaget icke fulländadt, utan endast kommet på den punkt, der en ytterligare, djerf handling,skulle kröna verket. Att så icke skedde, är ett sorgligt faktum, och man skulle kunna säga: ‘-lyckan gick till bottnen med ankaret, då det föll på Ratans redd.“ Likväl händer ingenting utan naturliga orsaker, men att här utröna dem inöter många svårigheter; ty man får ej misstänka att någon, hvar-ken hög eller låg befälhafvare saknade mod och håg att upprätthålla sitt eget rykte, och långt mindre, att hafva hyst elaka afsigter, äfven i de fall der de, inom sig sjelfva, kunnat ogilla anbefallda åtgärder.

Sedan länge låg der någonting oegentligt uti det svenska militärväsendet. Ren sista, verkligen krigiskt bildade armé landet egde, förintades af Carl XII till största-delen, och resten försvann kort efter hans död. Hvarken kriget mot Ryssland 1741—1742 eller den pommerska fejden, 1757—1762, kallad potateskriget, voro goda skolor. Det sednare lemnade ett be-dröfiigt minne efter sig, som det finska kriget 1788—1790 icke utplånade, nemligen : den införda preussiska disciplinen, grundad på hasselkäppens flitiga begagnande till läromästare i jemnbredd med en, ända till galenskap noggrannt iakttagen, fantastisk och opraktisk klädsel. Den regementschef, som kunde uppvisa det längsta folket, med på decimallinien lika länga stångpiskor samt byxor, på hvilka man ej en gång genom förstoringsglas säg den ringaste rynka, ocii göra snörräta linie-marscher, fick det högsta berömmet, såsom skicklig corpsbefäl-hafvare.

De franska republikanska arméernas oerhörda framgång, väckte alla den tidens regenters — till och med Gustaf IV Adolfs — uppmärksamhet. Han frågade Tibell, som deltagit uti det italienska fälttåget, huru det kunde komma sig att fransmännen alltid segrade, äfven dä de stridde mot Fredrik den stores dittills oöfvervinnellga lärjungar. Svaret lydde : “Generalerne äro unge, kraftige män ; oificerarne och soldaterne icke inskruf-vade uti stela former, och hänförde af stridslust, jernte utsigt till hastig befordran för visad skicklighet; manövrerna hastiga; arméerna indelade på ändamålsenligt sätt; och generalstaben utmärkt väl sammansatt.“

Om sin egen fäiherreförmåga och Svenskarnes medfödda tapperhet, kunde monarken icke hysa minsta tvifvel : således syntes honom ingenting annat tarfva förbättring, än arméens organisation i fält, uniformen och hårklädseln ; hvarjemte rörelserna borde aa fortare. Till den ändan anlades en anspråkslös, grå uniform ; stångpiskorna, med tillhörande blybeslagna öron-flätor afklipptes; ledernas antal förminskades ifrån 3 till 2; marschtakten i manöver förökades; några chefer befallde tilloch med att truppen skulle springa i flankmarsch, bataljonsvis kring mötesplatserna, och Tibell fick befallning att författa ett generalstabs-reglemente. Detta uppdrag fullgjorde han på ett ganska ändamålsenligt sätt; dock endast i form af försök, hvil-ket trycktes hos Delöen i Stockholm, 1805. Härvid vågade han icke låta påskina att grundvalen för arbetet var fransk (ty ifrån ett land, som regerades af en usurpator skulle konungen svårligen medgifva att något ursprungligt godt kunde liemtas) hvarföre han såsom sina källor anförde, dels Carl XII:s förordningar af 1709 och 1717; dels general-adjutants-instruktio-nen af är 1788, samt v. Fieandts projekt till förnyad general-adjutants-instruktionen af 1795. Konungen, oupphörligt vilseledd af en ond genius, äfven då han ville göra väl, föll på den olyckliga idéen att det dugliga arbetet borde förbättras, och följden blef; “Kongl. Maj:ts nådiga föreskrift för arméens generalstab“, underskrifven den 10 September 180(1, af tjenstgö-rande generaladjutanten för arméen, Mauritz Klingspor. En upplaga deraf trycktes, till allmänt iakttagande, är 1808 i Stockholm och kongl. fälttryckeriet, hos Peter Sohm.

Uti detta opus, hade den i det Tibellska förslaget upptagna chefen för generalstaben blifvit utesluten; fastän Tibell, såsom skäl för dess tillvaro anfört att en person borde finnas, livilken utgjorde alla ärendens

föreningspunkt; biträdde den högste befälhafvaren dä planer för fälttåget uppgjordes; egde en afskrift af dem, för att meddelas åt efterträdaren, om generalen stupade; och under striden stod vid den högst kommenderandes sida m. m. Dessa, af behofvet oundgängligt påkallade befattningar, öfver-fiyttades på “general-adjutanter, hvilkas antal bestämdes efter arméens styrka och operationer, samt skulle hvar och en af dem kunna förrätta allt livad embetet tillhörde, ehuru i anseende till ärendenas olika natur göromåleu dem emellan fördelades.“ Men härmed var oredan icke fullkomlig, utan anbefalldes derjemte “att de skulle omvexla med hvarandra i deras befattningar, på sätt högste befälhafvaren fann för godt.“ En skulle, för tillfället, vara general-adjutant för expeditionen eller de inre ärendena, och en general-adjutant af dagen eller för de yttre ärendene. Den förre, som pä befallning utfärdade alla skriftliga order, kuude således i viss mån tvinga den sednare att göra tvertemot hvad han, på det hotade stället närvarande, ansåg tjenligast; och när de voro af olika mening, råkade generalen i bryderi att afgöra hvem som hade rätt. Lägges härtill, att bådas befattningar vore provisoriska och kandidater till dem funnos rundt omkring, framställande sina tankar och råd för att göra sig bemärkte, så berodde det hufvudsakligen på samt-lige generaladjutanternas karakterer, om icke stora faror skulle kunna uppstå; svanerligast i den händelse att generalen sjelf dels måste lyda en högre befälhafvares order och dels söka uppfylla, af flera kända, men icke på papper nedskrifna, den högsta maktens önskningar.

Under sjöresan hade Pukes lugn intet ögonblick svigtat, och man kunde ej säga att han försummade visa Wachtmeister all möjlig uppmärksamhet. Likväl höll han sig mycket på däck, der ingen, enligt sjö-etiketten, nalkas den högste befälhafvaren ombord, utan kallelse. Det fortsatta bemödandet att få vara ensam, väckte derfore ingen uppmärksamhet, ty han borde med egna ögon iakttaga huru hans gifna befallningar utfördes, och genast vara till hands för att kunna förändra kurs m. m.; men de som närmare kände honom sägo huru tankarne äfven sysselsattes med derutöfver gående funderingar. Så snart flottan ankrat och barkasserna infunnit sig vid chefskeppet, afgick till Rata hamns rekognoscerande en division öppna kanonslupar, med hvilken Pukc skickade en lättroende båt, hvars befälhafvare skulle lemna honom hastiga underrättelser om hvad man upptäckte. Uti hamnen var allting tyst, derföre gick man till byn, hvarest innevånarne berättade: "att en kosack-postering legat på stället, men vid det buller, som flottans ankring förorsakade, skyndsamt begifvit sig bort, troligtvis till Djekneboda, der en större styrka var stationerad. Nu hölls åter en öfver-läggning med landtbefälet, efter hvars slut Puke yttrade till sin närmaste omgifning: “Jag får dem icke åstad i qväll; men om mitt bestick är rätt afsatt, gör det ingenting, ty blott de sedan taga ut stegen, blir Kaniensky ändå i knipan.“ Straxt derpå uppsattes order, dels till sjöbefälet att, vid strängaste ansvar, befordra debarkeringens hastighet följande dag, och dels till general Wachtmeister att, så fort trupperna kommit i land, skyndsammast framrycka till Umeå, taga staden och, efter omständigheterna, handla i förening med general Wrede.

Klockan 14 f. m. den 17:de började debarkeringen. Från Försigtigheten fördes trupperna med skeppets egna båtar jemte fregatten Jarramas' barkass. Jägarne togos uti första foran och sedan afgick linie-infanteriet i den mån båtarne åtcrkommo. Förrättningen skedde, oaktadt de första timmarnes starka dimma, med sådan drift att alla, som tillhört vårt skepp, voro ¡landsatte kl. ¿8, undantagandes 1 und.-off. och 4 man af von En-gelbrechtenska och 1 man af drottningens lif-regemeutes fältbataljoner samt 23 man af Kronobergs reg:te; alla qvarkom-menderade till effekters bevakande ombord. När skärgårdsflottan och transportfartygen löpte in uti hamnen, säg jag ej.Artilleripjesernas, med dem tillhörande fordon m. m. uttagning och sammansättande gick långsamt; ty de fartyg, som förde dem, hade för klen tackling till kraftiga hissverks anbringande, och bryggor måste göras, öfver hvilka hästarne leddes i land.

Allt efter som trupperna debarkerade, börjades uppställning brigadvis.

l:sta Brigaden

kommenderad af öfversten in. m. friherre Fleetwood.

Södermanlands regemente, bataljoner..............................2

Jönköpings d:o ordinarie bataljoner......................2

l):o d:o vargerings d:o 1

Westmanlands d:o fält d:o ....• 1 G.

2:dra Brigaden

kommenderad af öfversten m. m. friherre Boije.

Svea lifgardes fält-bataljon...1

Kronobergs regementes bataljoner...2

Drottningens lifregeinentes fältbataljou..................................1

von Engelbrechtenska regementets fältbataljou........................... 1 5

3 dje Brigaden

kommenderad af öfversten m. m. grefve Löwcnhjelm.

Lifgrenadier-regementets rusthålls-fördelning............................2

d:o d:o rotliålls d:o 1

Uplands regementes bataljoner...2. 5

öuiuiutt oixb.ijoåior 10,

bvartill kommo 2:no oberidne sqvadroncr af lifgardet till bäst, hvilka gjorde tjonst såsom fotjägare vid 3:dje brigaden.

Klockan straxt efter S hade general-adjutanten af dagen, öfverste Lagerbring, afgått med 100 man Södermanlands och 120 man Kronobergs jägare, under kapten Anderssons befäl, till det en half mil ifrån Ratan befintliga passet Djekneboda, som, försvaradt af 3 å 400 man Ryssar, blef stormadt och intaget. Anfallet utfördes både skickligt och djerft. Ä den svenska sidan blefvo 2 man dödskjutne; kapten Andersson och 9 man sårade. De qvarliggande döda fiendernas antal räknades icke; men 2 friska och 8 blesserade fångar jemte en hop gevär, patronkök o. d. togos.

Dorefter verkställdes en rörelse med l:sta brigaden, som jag ej har så noga reda på, men sades bestå deruti, att denna brigad framryckte ett stycke mot Djekneboda, livarunder resten af infanteriet blef syslolöst qvarliggande vid stranden. Detta dröjsmål kunde de uti generalens planer oinvigde, icke förklara;ty fastän man trodde att artilleriets debarkering skulle erfordra ännu 5 å 6 timmar, borde det utan hästarnes öfveransträngning kunnat taga fatt fotfolket, om alla brigaderna fått börja marschen så småningom till stora landsvägen och tillryggalägga en eller ett par mil, hvarigenom en dyrbar tid vunnits. Knappt fanns någon landttruppens officer, som ej hade sig bekant att arméen hastigt borde uppnå Umeå, enligt öfverbefiilhafvarens order, och alla underrättelser stämde deri öfverens, att ingen fiendtlig styrka af betydenhet uppehöll sig norr om näindestad. Väl påstodo generalstabs-ofiicerare att 2000 Ryssar skulle finnas i grannskapet, eller norr om Bvgdeå; men om sa varit, hade säkerligen icke blott ett enda rcg:te (Uplands) blifvit afsodt till deras motande och lemnadt utan understöd på 5 mils afstånd, sedan hela den öfriga svenska styrkan gått sin väg, samt Hatan var öppet för anfall från flera sidor. Det måste således hafva gif-vits en annan bevekelsegrund till hvad som skedde, hvilken måhända var att generalen ansåg Umeås öfverraskning för omöjlig. Uti sin underdåniga rapport af den 25:te Augusti säger han: ''sjömörker och dimma hindrade möjligheten afall landstigning om aftonen den l(i:de och fordrade användandet af alla upptänkliga förslgtighetsmått i anseende till fartygens bevarande ifrån sammanstötningar; hvarföre skott och trumslag i hvarje ögonblick måste repeteras, och hvarigenom fienden, som vid Ritan hade strandpostering, nödvändigt skulle underättas om expeditionens ankomst; af samma skäl uteblefvo alla underrättelser ifrån landsidan om fiendens styrka och ställning, äfven-som intet företag till posteringens borttagande uti c-n sådan väderlek kunde äfventyras. Allt detta måste således till följande dagen uppskjutas och fienden derigenom lemnas erforderlig tid till vidtagande af de kraftigaste försvarsanstalter, hvilka genom arméens hastigare debarkering icke

kunnat medhinnas. 1 sådana omständigheter, och då hoppet om dess öfverrumpling härvid betydligen minskats, måste äfven mera försigtighet iakttagas, och arméen således under beständiga recognosceringar långsamt avancera."

Att Ryssarne icke hunnit göra kraftiga försvarsanstalter, hvarkeu vid Ratan eller Djekneboda. låg i öppen dager; men sådana kunde möjligen finnas längre bort. Trodde man verkligen det sednare och betviflade derjemte ändamålsenligheten af befälhafvarens order om obetingad framryckning till Umeå, sä var frestelsen att paralysera densamma och ersätta dess brister genom egna försiktighetsmått, nära till hands.

Under den långa väntuingstiden besökte jag byn, der en, såsoin det tycktes förståndig, bonde berättade: "att kossack-posteringen hela den föregående dagen varit alldeles okunnig om flottans annalkande, ända tills ankringen väckte både dess och iunevånarnes uppmärksamhet. Med ängslan började då Rys-sarne rida fram och tillbaka längs stranden, under förhoppning att dimman skulle skingras och utsigten blifva fri; men de kunde ingenting upptäcka, förr än rekognosceringsfärtygen, kl. 7 om aftonen. nalkades, livarvid de drogo bort. Enligt berättarens förmodan hade en del skyndat till Djekneboda och en del stannat qvar i skogsbrynet öfver natten, för att utröna hvad som vidare skulle hända."

Dessa underrättelser meddelade jag några kamrater och vi företogo oss att gemensamt beräkna, huru snart Kamensky kunde få rapport om landstigningen samt, i följd deraf, hinna tillbaka till Umeå. Med temlig säkerhet trodde vi oss våga antaga att befälhafvaren för liufvudposteringen vid Djekneboda knappt hann skrifva och afskicka sin första rapport, förr än vid pass kl. 8 e. m. den ltkde, dä han likväl ej förmådde anmäla en hel armés debarkering; hvilket först blef honom möjligt nästa dag, eller den 17:de omkring kl. 5 f. m., emedan dimman allt jemt fortfor. Afståndet ifrån Djekneboda till Öre elf var 10 mil; således kunde, då kosackliästarne i allmänhet icke springa ovanligt fort, ehuru de hålla länge ut, Kamensky ej (å den första rapporten förr än 6 å 7 timmar efter dess affärdande, det vill säga: kl. emellan 1 och 2 f. m. den 17:de. Med förutsättande af att hvarken den ryske generalen egde kännedom om expeditionens utrustning eller nämde rapport kunde innehålla några detaljer, utan endast varning för ett oväntadt besök, var det troligt att han ej genast skulle låta sin hufvudstyrka anträda återmarschen, om han än gjorde sig dertill beredd, under af-vaktan pä livad nästa rapport innebure. Den sistnämda, åtgången kl. ;> f. m. den I7:de från Djekneboda, borde efter här ofvan antagna hastighet, hinna fram kl. omkring 11 f. m.; då väl en eller annan bataljon, men icke hufvudstyrkau, i general Wredes åsyn kunde draga bort; hvartill aftonen måst afvaktas och ett tillräckligt försvar dessutom vid Öre elf anordnas på det att norra arméen måtte bedragas och ej skyndsamt följa efter.

Erfarenheten visade också att Kamensky ganska länge för dröjde sin återmaresh, mot livad falska rykten utspridde; och det är nästan troligt, att rapporterna ifrån Djekneboda ej gingo så hastigt, som vi antogo dem hafva kunnat gå*.

") Enligt Dauilowskis uppgift hade ännu icke alla de Tyska trupper, som skulle deltaga i affären vid Safvar, hunnit gå öfver Umeåbryggan, då denna af de svenska kanonsluparne besköts; hvilket skedde om nattenMen detta var blott den ena sidan af saken, och vi betraktade äfven den andra, nemligen huruvida Ryssarne eller expeditionsann en först kunde hinna till Umeå, dit båda hade lika långt. Prisets vinnande kräfde ansträngning; likväl fick denna ej blifva sä stor, att kroppskrafterna vid det uppnådda målet voro för hårdt medtagna. Ingenting utmattar soldaten så mycket, som att bära tung packning. Öfverstelöjtnant Hederstjerna föreslog derföre att truppen endast skulle belastas med nödig ammunition jemte 2 dagars torrföda, och ränslarne sjöledes åtfölja arméen på dess venstra flank, lika som reservprovianten sedan gjorde. Samma fördel egde icke fienden; men man blott skrattade åt det kloka förslaget. Fortare än 1 mil på 3 timmar — nödig rast inberäknad — förmår en infanteritrupp icke i en sträcka marschera så långt som ö mil och genast strida. Om nu Svenskarne, på sätt ganska väl kunnat ske, fått be-gifva sig kl. 11 förmiddagen till Djekneboda och gått derifrån kl. 3 eftermiddagen den I7:de, hade de bort vara kl. 8 förmiddagen den 18:de vid Umeå och staden tagen, innan Ka-mensky, som måste börja sin marsch senare, med icke uthvi-lade trupper, hann dit.

Klockan 2 e. m. afmarscherade öfverstelöjtnant baron Sture med Uplands regemente, dess jägare och 2 kanoner,

mot Byg-deå, för att vid ett ställe, benämdt Kallåsen, fatta posto och hindra fienden att norr ifrån hemta förstärkningar eller oroa arméens rörelser. Generalen, åtföljd af öfversten vid fortifikationen, Cedergren, som syntes ega hans stora förtroende, utsåg de punkter vid stranden der man fördelaktigast skulle kunna anlägga mot landsidan vända fältvferk, dem han önskade få under sin bortovaro uppkastade, och hvarom Puke lofvade draga försorg, bara trupper ville begifva sig astad.

Ändtligen kallade 2:dra brigadens trummor till uppställning, kl. 4; men dä biet' det ett ytterligare uppehåll, innan vi började tåga på en skogsväg mot Djekneboda, dit l:sta brigaden, utgörande arméens avantgarde redan begifvit sig. Den 3:dje brigaden skulle komma efter, med artilleriparken. Vid Djekneboda, der generalen tillstötte och tog sina dispositioner, dröjde vi till kl. !). Med rekognosceringar bråkades mycket;

emellan den 18:de och 19:de Augusti, (leneral Wrede säger uti sin den '2-1 ni o daterade underd. rapport: "Kyska arméen under grefve Kamenskys befäl stod concentrerad mot Ure ström ända till den 17:de om e. m. dä den genom en hastig marsch återgick till Umeå.” Denna återmarsch måtte hafva börjat sent pa qvällen: ty den märktes ej af Wrede förrän följande morgon.ii varvid det visade sig huru illa expeditionen blifvit anordnad. Om vederbörande blott velat bestå en eller par sqvadroner beridet kavalleri — (dem vi fått liade inga hästar! —- så skulle inan ganska lätt utrönt livar Ryssarne tunnos; i stället för att de arma fotjägarne nu nödgades springa på alla håll, utan att ändå upptäcka något.

Den här började, allmänna marschen, var väl en af de besynnerligaste, som någon till hastigt, anfall gående trupp utfört. Nästan livar tionde minut gjordes halt, ungefär så länge att de stillastående soldaterna kunde hinna blifva sömniga; hvar-efter det åter gick några hundra alnar framåt. Frågades hvad som var på fårde, svarades alltid: det rekognosceras; man misstänker att fienden är i grannskapet. Pä detta sätt framskred kolonnen under 7 timmar blott U mil, till Pälsböle; dit den anlände klockan 4 f. m. den 18:de. Här erhölls underrättelse att en rysk styrka, då uppgifven till 1000 man, ehuru den ej lärer utgjorts af mer än f> å 000, stod vid det l mil längre bort belägna bruket Säfvar, på södra sidan om vattendraget; hv'lken position öfverstelöjtnant Heäerstjerna fick order att med Kronobergs regemente samt dess jägare turnera, tagande vägen öfver Tväråmarks by, hvarest en bro öfver Säfvar-ån borde finnas. Regementet sattes genast i marsch utåt en trång skogsväg; hvilade ej mer än två gånger, 5 minuter hvardera gången; tillryggalade cirka 2 mil på fyra timmar; såg ofta utom skotthåll retirerande kossacker framför sig och var färdigt att klockan 8 anfalla bruket, nordvest ifrån, dä en på bondhäst beriden ordonnans mötte med underrättelse, att Rys • same, vid arméens annalkande och till undvikande af turnering, lemnat positionen sä hastigt, att de ej hunnit förstöra bron; hvadan regementet skulle gå öfver densamma, för att intaga sin plats i den allmänna bivuaken.

När detta blifvit verkställdt begaf regementsbefälhafvareu sig, för att aflägga muntlig rapport, till högqvarteret pä bruket eller herregården, dit brigadchefen redan gått. Vid hans återkomst derifrån, märkte vi genast att han blifvit förargad; ty lian gick med händerna pä ryggen, småpratade för sigsjelfoch ruskade på hufvudet, hvilket var hans vanliga sätt att uttrycka missnöje i högre grad. Narra ibland officcrarne, som han plägade hedra med sitt förtroende, gingo honom till mötes och anhöllo att fä veta om en olycka händt. — ‘‘Nej", — svarade han — “ännu icke. Jag är bara bekymrad öfver det, som kan hända, i följd af vissa yttranden, hvilka jag nyss hört der borta. Min gamle, sä högt värderade general och förduechef*', tog nu såsom alltid tillförene, vänligt emot mig; berömde vår ihärdiga marsch, den han ansåg hafva hufvudsakligen bidragit till iiendens hastiga reträtt, så att bron icke blef bränd och positionen ej heller behöfde intagas med en blod kostande strid. Om vi, tilläde han, blifvit tvungne att åter sätta bron i stånd, skulle det erfordrat mycket både arbete och tid. Häraf kunde jag ej draga annan slutsats, än att det blott varit på oss man väntat för att framrycka vidare, och anhöll att Kronobergs regemente, som hårdt ansträngt sig, medan de andra corp-serna hvilade ut vid Pålsböle, måtte för någon tid få anses för arméens arriergarde, samt stanna qvar tre à fyra timmar, så att soldaterna finge njuta ordentlig föda och sömn, hvilken sed-nare de saknat i mer än ett dygn. Beviljades detta, lofvade jag på min heder eller vid hvad ansvar som utsattes, att vi skulle taga fatt arméen innan kl. 5, färdige att gå i elden. Tänk er min förvåning, då jag härvid afbröts — af hvem vill jag icke säga — med den invändningen : det är icke ni ensamt, som behöfva hvila; ty alla trupperna äro utmattade, efter sitt långa vistande om bord. Jag brukar inte förifra mig, men blef så förargad

öfver detta opassande, enfaldiga prat, att jag svarade; kan svenska arméen icke tåla de strapaser som den nu måste underkasta sig, så står det illa till. Mitt förslag gjordes endast i afsigt att, om möjligt, bereda den trupp jag kommenderar, lika hvila med de öfriga; men då det tolkas annorlunda, återtager jag min anhållan. Jag dominer efter mig sjelf. Jag har gått hvart enda steg till fots lika med soldaten och känner mig ej tröttare än att genast, om så befalles, kunna tillrygga lägga de återstående 2 och f milen. Derpå vändande mig till generalen, fortfor jag ; upptag ej illa att jag vågar erinra om nödvändigheten att snart blifva mästare af Umeå; ty i krig är första regeln ; den, som vinner tid, vinner allt, och nämde stad är den enda säkra position, hvarest man totalt kan af-skära reträtten för Kamensky7. Generalen teg en stund, hvar-uuder jag började frukta att hafva varit för fritalig; men slutligen svarade han : ni kan hafva rätt, min gamle vän, likväl ser det tyvärr ut, som skulle jag nödgas låta hela arméen stanna qvar härstädes, åtminstone till aftonen, i afvaktan på huru omständigheterna utveckla sig.®

‘‘Men“'- — inföll en af de kringstående — ®hvad kan det då vara, som sätter sådana myror i hufvudet på generalen?®

’) Hederstjerna hade i yngre ar en lång tid varit adjutant hos Waehtmei-stor, till hvars ädla karakter och militariska skicklighet han hyste ett oinskränkt förtroonde.

Sparre, Anteckningar.

1'•Det vet jag icke'1, — svarade Hederstjerna.— "Måhända råder det olika äsigter emellan hans många rådgifvare; men jag är öfvertygad att han snart skall fatta ett, till målet ledande, kraftigt beslut, och man bör lika litet klandra sina förmäns handlingar, hvilkas rätta grundorsaker man icke känner, som misströsta när oväntade hinder uppresa sig mot ens önskningar. Jag ber er dertore, mina herrar, icke utsprida hvad jag nu, i min obevakade sinnesstämning, uttalat; ty det kunde gifva anledning till nedslående rykten."

Vi lofvade förtigenhet och då ingen tillstymmelse till uppbrott förmärktes, titbiedde jag min kappa på marken, lade mig ned och somnade snart.

Uppvaknad vid middagstiden, hörde jag berättas att öfverste Lagerbring blifvit skickad såsom kurir tili öfveramiraleu i Ratan, sedan underrättelser ingått att Kamensky, hvilken alldeles icke skulle varit så långt söder om Umeå, som man förmodat, redan befann sig åter i staden med nästan hela sin armé; hvar-förutan en betydlig rysk styrka stod oss ändå närmare, i den starka positionen vid Tefteå.

Min första fråga var: "hafva dessa underrättelser erhållits land- eller sjövägen direkte ifrån Umeå, eller kommit sjöledes till Ratan och derifrån hit?" — Det förstuämda sades vara händelsen, hvilket föreföll både mig och flera kamrater högst otroligt. Alla, vi, som förut slagits mot Ryssarne, kände deras oöfverträffliga vaksamhet och betvifiade att någon, vare sig åkande, ridande eller gående person kunnat smyga sig ut ur Umeå genom kossackkodjorna både vid sjelfva staden och Tefteå, för att varna general Wachtmeister. Snarare borde budbäraren misstänkas för att vara en våghals, som fienden mot god betalning affärdat till Svenskarnes förvillande, eller en landtbo, som, sjelf uppskrämd, i välmening meddelade sina inbillnings-foster. Vi hoppades derfore med otålighet att få se generalen rycka framåt, sedan han undersökt förhållandet; återgå till Djekneboda för att vara närmare Ratan ifall han ansåg fiendens öfverlägsenhet allt för stor, eller genom arméens uppställning i förhållande till de fördelar lokalen erbjöd vid Säfvar, invänta Kamensky och på stående fot våga en drabbning; men ingendera delen skedde. Ej heller syntes någon ibland hög-qvartcrets stora personal sysselsatt på fältet, undantagande några geni-officerare, som drogo långt bort för att rekogno-scera; hvilket väl var behöfiigt, ty säkra specialkartor måtte man ej haft med sig, då sjelfva Lagerbring, sedan han tagit Djekneboda, skref uti sin rapport: “tveune mil härifrån skall vara ett stort pass vid Säfvar, dit jag med avantgardet ämnar avancera."Redan vid ankomsten till Hernösand begärde Hederstjerna att uti generalstabs-expeditionen få låna och låta kopiera en topografisk karta öfver den del af Vesterbotten, der arméeii troddes komma att operera; men da detta ej kunde bifallas, uppdrog ban ät mig att, med ledning af sjökortet och väg-kartau, söka sammansätta något, som åtminstone ungefär utvisade belägenheten af och distanserna emellan de kusten närmast liggande byar och ställen, ifrån Hörnefors till Skellefteå räknadt. Naturligtvis blef detta ett högst ofullständigt och vid ankomsten till Säfvar ogagneligt arbete; hvarfore jag, då ingen betviflade att vårt dröjsmål skulle räcka hela dagen, erbjöd

mig att genomvandra nejden och dels afrita dels med blyertspenna uppskrifva dess beskattenhet, hvilket genast antogs.

Vid återkomsten kl. t e. m. kunde jag lemna en liten cro-quis och följande muntliga upplysningar, neml.:

" Vägen ifrån Djekneboda gård, i närheten af Säfvar, längs åt en landtunga, bildad af den på höger hand löpande Säfvar eller, så som folket iifven sade, Säfte ån, samt till venster en mindre, ända ifrån Långträsket kommande å, hvilken straxt ofvanför gästgifvaregården böjer utaf mot vester, går under en liten bro och förenar sig med den torstnämda. Sä snart denna bro är passerad, kommer man ut på ett temligen stort, odladt tält, i vester begränsadt af den numera förstärkta Säfvarån; och i öster af en lång, till någon del skogbeväxt, med bergspartier blandad jordhöj d, på och nedom hvars vestra sluttning byn är anlagd. Stora landsvägen stryker fram midt emellan än och höjden några hundra alnar; böjer utaf till det nästan gent emot byn pä andra åstranden liggande bruket; går der öfver en större bro och fortsattes, medelst en ny böjning åt söder, vidare mot Umeå. Nyssnämda jordhöjd är i öster kringgärdad af skog, trenne såkallade myror samt Finnsjön, frän hvars södra ända en rännil löper till hafvet och kan således icke pä det hållet med lätthet anfallas. Sjelfva Säfvarån rinner ut i fjärden af samma namn, dervid delande sig i tre grenar, så att twä öar bildas med vad både sinsemellan och fasta landet å ömse sidor. Ifrån byn går en mindre väg öfver ofvan beskrifne böjd, genom skogen vester om Finnsjön, till Ytterboda vad, som jag dock icke besökte; samt en bred gångstig öster om och tätt utmed ån, ned emot ett färjställe ät Umeåtrakten. Ett stycke söder om bruket, på åns vestra strand, stiger den stora landsvägen uppför tvenne med skog omgifna höjder, ifrån hvilkas högsta punkter slätten domineras, och dana de, äfven genom sin ölriga beskaflenhet, en ganska stark position mot norr.“"Den, som vid Säfvar vill afskära vägen för eu fiende måste, då denne kommer ifrån Djeknebodahållet, ställa sin hufvudstyrka och strida på höjderna söder om bruket, och på höjden vid byn, då fienden kommer ifrån Umeå; men i båda fallen böra vaden väl bevakas. Visserligen kan slätten framför bron med stupande kanonskott beskjutas ifrån de södra höjderna och äfven en eller annan kanonkula nå ända till byn; men om dess inne-hafvare döljer sig bakom husen och markens ojemnheter, står han bra fredad tills anfallsstunden inträffar, odå fiendens kanoneld tystnar för att ej skada egna trupper. An, som måste passeras, utgör ett stort hinder, synnerligast när den framträngande kommer söder ifrån, hvilket nu borde blifva händelsen med Kamenskys oorps; ty han nödgas att, under motståndarens artilleri-och tiraljöreld, dels vada genom vattendraget, dels gå i sluten kolonn öfver bron, om denna ej är förstörd. Sådant låter icke verkställa sig med mindre än att truppen lider hårdt samt troligtvis både skingras och benöfver tid för att återformeras på andra stranden eller slätten, livarvid den dittills i lugn stående styrkan rusar ned ifrån höjden och bör blifva segrare; nu så mycket lieldre, som man kunde förmoda att Ryssarne voro utmattade efter en lång hastig marsch.“

Detta tycktes alla, som pä stället begrundade saken, finna så naturligt, att man ej vågade tro det högre befälet vara af annan mening; och likväl handlade det i rak motsats dermed. Härvid framstod sjelfmant den frågan : “hvad kunde skälet vara?“ Generalen egde personligt mod. Ingen anledning fanns att han ej ville vinna seger, sedan expeditionens ändamål blott kunde ernås genom strid; dock låter det tänka sig att han hoppades få fördröja det afgörande ögonblicket, men råkade derigenom uti en oreda, som slutades med förliastadt återtåg och utan nytta förspillde arméens krafter, att icke säga krigsära. Huruledes länkarne i denna kedja af motgångar knöto sig till hvarandra, ända ifrån landstigningen vid llatan, visar händelsernas lopp; blott i ett enda hänseende nästan alldeles oåtkomligt för någorlunda säkert bedömmande.

Efteråt har det blifvit sagdt, att ifall Sveuskarne stått vid byn, skulle Kamensky ej behöft gå öfver ån, utan kunnat obe-hindradt draga bort på den lilla vägen åt Tväråmark, intaga passet vid Djekneboda, eröfra förråderna i Katan, afskära Wacht-meister ifrån flottan och, med kanoneld tvinga denne att gä till sjös. Ett sådant företag skulle dock blifvit förbundet med i den grad stora faror, att Kamensky, huru djerfhan än måtte vara, knappt kunnat besluta sig dertill. Bakom sig egde han mycket, både af trupper och effekter, som borde räddas ochvar utsatt for förföljelse, om Wrede började rycka framåt. Under marschen utåt en smal skogsväg, förmådde hans långsträckta linie icke göra kraftigt motstånd, om Wachtmeisters samlade armé gick öfver ån på något tjenligt ställe och anföll honom ifrån sidan, innan han uppnått Djeknebuda. Hvad Kawensky mest borde frukta var, att de båda svenska arméerna blefvo förenade; derföre måste han söka slå den ena, medan den andra hölls i schack. Om han känt att så väl

flottan, som Wachtmeisters armé, icke egde proviant för mer än 14 dagar, hade han måhända aldrig gått ifrån Umeå eller helst undvikit allvarsamma strider; men nu syntes det honom nödvändigt att, kosta hvad det ville, köra expeditions-arméen stora vägen åter till Ratan och hålla den blockerad, tills hans tross och eftertrupp dragit der förbi, om han behöfde lemna Vesterbotten.

Vid Säfvar rådde, om aftonen den 18:de, så väl i naturen som ibland menniskorna, ett af dessa tryckande lugn, hvilka merändels bebåda snart inträffande oväder. Jönköpings regementes lista bataljon jemte dess båda jägare-divisioner afsän-des till Tväråmark för att, såsom orderna sades lyda, hindra fienden att pä den vägen turnera arméens ställning. Huru en sådan fara skulle uppstå, sä länge baron Sture med Upländ-ingarne ej var anfallen vid Kallåsen, syntes obegripligt, utan att antaga det en särskild rysk corps blifvit detacherad från Umeå, för att kringgå Säfvar; men då hade den måst skogs-ledes begifva sig till Tväråmark och dess manöver statt i samband med någon hela ryska arméens offensiva rörelse, hvarpå det högre befälet dock ännu icke tycktes tro. Emellertid togos åtskilliga mätt och steg till sjelfva högqvarterets säkerhet. Fältvakter med förpostkedja utsattes på vägen ät Umeå, söder om höjderna, och hade Jönköpings 2:dra bataljon till understöd. På den punkt, der landsvägen stiger högst, ställdes Södermanlands l:a bataljon med samma regementes 2:dra bataljon bakom sig; likväl kan jag ej bestämdt säga, huruvida detta skedde genast, eller först tidigt följande morgon. Till anordningen hörde att Jönköpings 3:dje samt Westmanlands fält-bataljoner med 2 kanoner på norra sidan om ån skulle vara färdiga att lemna de framryckta trupperna hjelp i fall det behöfdes: och då hela den öfriga styrkan jemte artilleriparken äfven bivuakerade pa slätten, tog man för afgjordt att den fördelaktiga positionen vid byn skulle begagnas, så snart någon verklig fara tur anfall visade sig. Detta syntes så mycket antagligare, som blott en officer och 25 man af drottningens lifregemente skickades till det vigtiga vadet vid Ytterboda, och man icke sörjde tor va-dens vid ¿mynningen bevakande; ehuru en sådan åtgärd i alla händelser varit behöflig.

På en ovanligt varm dag följde en så kall natt, att man kunnat tro sig med ens framflyttad till slutet af Oktober månad. Officerarne fingo derföre tillstånd att turvis gå till bruket, och der värma sig uti någon af staben ej upptagen stuga, hvilket en och annan gjorde; men flertalet stannade hela tiden qvar hos truppen. De ibland dessa, som icke voro försedda med desto tjockare öfverplagg, måste ofta öfvergifva sina liggplatser och promenera utåt slätten, hvarunder man träffade bekanta ifrån närmast varande corpser, då tankar och önskningar utbyttes. Holt oväntadt hördes ett doft kanondunder åt Umeå-trakten,. hvarvid en mängd gissningar kommo i gång; ty det var ej kändt att öfver-amiralen, redan den 17:de, kl. 3 e. m., afskickat sin förste adjutant för sjö-ärendena, kapten G. O. Nordensköld jemte öfver-adjutanten baron August Ankarsvärd på jakten Makrillen, till major Sölfverarms utanför Umeå stationerade skärgårdseskader, för att med så många kanonslupar, som kunde samlas, gå upp åt elfven och, genom brons förstörande, bistå den efter Pukes beräkning dit då ankomna, svenska arm en; hvilken, tyvärr, icke gjort sig brådtom. En påstod att det ovilkorligt måste vara general Wredos kanoner man hörde och att norra arméen, som icke låtit narra sig af Kamenskys qvarlemnade arriergarde då han, vid underrättelsen om Wacht-meisters debarkering, drog bort, nu kringklappade Ryssarne under passagen af bron. — En annan förargade sig öfver att det kunde vara deras svanesång, innan de sträckte gevär, och vi således kanske icke fingo vara med; hvilket en tredje bestyrkte, alldenstund han trodde sig veta ati Lagerbring redan skyndat till Umeå för att uppgöra kapitulationsvilkoren. Den sednare satsen kunde dock icke länge drifvas, emedan en, som nyss varit i högqvarteret och talat med adjutanterna, försäkrade att Lagerbring ännu icke återkommit ifrån Ratan och generalen mycket undrade hvarföre han dröjde borta så länge.

Af allt med expeditionen åt Vesterbotten gemenskap egande, är ingenting så litet utredt, som nämde Lagerbrings beskickning till Puke. En man, hvars hela lefuad i a edborgerligt hänseende blott företer ljusa punkter och, i militäriskt omstrålas af ofördunklad glans, kan omöjligt hafva handlat annorlunda än enligt sin öfvertygelse rätt. Derföre måste forskaren, om något oförklarligt åtgörande påträffas, icke sjelf fälla domslut, utan låta händelsernas framställning tala, eller högst våga an-gifva sannolikheter, lemnande ät framtiden att fullkomligt af-slöja dem.Både af Lagerbrings allmängjorda "BetniKtelser" *) och enskilda, muntliga yttrande, vet man, att han ogillade landstigningen vid Ratan och, när den måste ske, rådde Wachtmeister att stanna vid Djekneboda; hvartill generalen nog hade lust, men icke vågade att göra i strid med Pukes bestämda order. Det ligger någonting

naturligt deri att han, som två gånger såg sig ur stånd att fa sina åsigter gällande, ogerna skulle planlägga hvad trupperna, tvertemot hans enskilda öfvertygelse tvingades att utföra, och således helst sökte undvika all inblandning i ett vågstycke, hvilket han aldrig trodde kunna lyckas; åtminstone icke på det sätt, som styrelsen önskade. Ehuru ej stabschef i sådan bemärkelse, som detta ord sedermera fått, tillhörde hoDora dock att vara behjelplig vid besluts fattande om armeens rörelser och stå i spetsen då de utfördes. Hvarje händelse, som befriade honom ifrån att göra annat än lyda och under striden utsätta sin egen person för farorna, skulle således vara honom välkommen, hvarföre den vid Säfvar erhållna, och såsom fullt tillförlitligt ansedda underrättelsen om Kamenskys oväntade inträffande i Umeå, äfven blef det **). Olyckligtvis var bestörtningen deröfver inom högqvarteret så stark, att man ej genast med noggrannhet undersökte förhållandet; och om det än icke öppet yttrades, kan man skäligen förmoda att flera menade: ‘'Puke, som satt oss i denna för-tviflade belägenhet, må nu sjelf plocka kastanierna ur elden.® Men huru dermed kunnat förhålla sig, så beslöts, i upprörd sinnesförfattning, att en passande person genast skulle utfärdas till öfverbefälhafvaren; tydliggöra för honom pä bvad punkt sakerna råkat komma, och begära hans vidare föreskrifter. La-gerbring, känd för att ega en stor diplomatisk förmåga i underhandlingsväg, utsågs till beskickningen och afreste.

Senare än kl. 10 f. m. den 18:de kan han ieke hafva dragit åstad, ridande eller åkande. Ärendet måste, efter allt hvad man kan bedöinma, fordrat skyndsamhet i sitt utförande. Till

*) 8e sid. 22 dersammastädes.

**) Både gen. Wachtmeister, uti sina ofllciela rapporter, och Lagerbring uti sina tryckta betraktelser (sid. 22) har yttrat, och således trott: att underrättelsen var sanningsenlig, hvilket äfven åtskilliga författare antagit; men llederstjcrna, som ingalunda kan misstänkas för argt uppsåt mot en högaktad vän och gynnare, yttrar uti de år 1857 allmängjorda an-teckningarne (sid. 75): ”att enligt ansedda personers i Umeå uppgift, som finnes ibland hans papper, ingen ryss af Kamenskys corps syntes lörr än kl. 7 ont aftonen (den lS:de).” Detsamma hörde mina regementskamrater försäkras, såväl under deras uppehåll i staden, sont af sina värdar uti den blott $ mil längre i söder belägna byn Teg, der de kanto-nerade en hel vecka.Ratan hade han 2f mil landväg och, derefter, att färdas mil sjöledes; men behöfde icke vänta länge pä båt, enär kommunikationen emellan stranden och flottan oafbrutet underhölls medelst fartygens slupar. Likväl kom han först om aftonen till chefskeppet, vid hvars fallrepstrappa han reglementariskt blef emottagen af sjöofficerarne, hvilka, nyfikne att få förnimma hvad underrättelser en så utmärkt budbärare medförde, följde efter på något afstånd, då han gick fram emot öfver-amiraleu. Innehållet af den rapport han aflade, kunde de icke uppfatta; men sågo huru blodet dervid steg upp i ansigtet på Puke, som slutligen svarade med så hög röst, att det hördes rundt omkring: ‘Jag trodde mig hafva fullgjort det ansvarsfulla uppdrag jag fått, då trupperna blifvit lyckligt satte i land och jag sagt hvart de skulle gå. Befälhafvande generalen tillhör att visa dem vägen till äran *)!"

Sedan följdes de åt ned i kajutan. Hvad der, emellan fyra ögon afhandlades, fick ingen veta. Lagerbrings vistande pä chefskeppet var kort och återresan till Säfvar minst lika långsam, som bortfården; ty den fulländades ej förr, än klockan mellan 9 och 10 följande dag.

Imellertid måtte generalens belägenhet icke varit särdeles angenäm: och det påstods, utan att jag vill ansvara för sannfärdigheten deraf, att han under nattens lopp ett par gånger frågat: "Ar icke Lagerbring ännu återkommen“"? och slutligen tillagt: “Puke har väl aldrig vågat arrestera honom?“

Lördagen den 19:de Augusti, om morgonen, ropades från flera håll: “Nu smäller det:“ hvarvid jag såg på min klocka, som då fattades fem minuter i half sju.

Tager man i betraktande den truppstyrka, som å ömse sidor stod färdig att strida, så är affären vid Säfvar en militä-risk obetydlighet, mera att hänföra till de förflutna åldrar, då staters öden kunde afgöras med en handfull krigare, än våra dagars thronomstörtande, blodiga bataljer, uti hvilka hundra tusentals soldater deltaga. Men i begge fallen erbjuda sig tvenne vigtiga ämnen till begrundande, nemligen : hvad som strategiskt blifvit iakttaget eller försummadt, och hvad styrelsen af det folk, som kom till korta, bör lära sig, om upprepade motgångar framdeles skola undvikas. Längst fram uti taflans förgrund står dock härföraren till granskning, antingen han fått

handla efter eget bedöminande, men ej förstått sin sak; eller egt nog skicklighet för att kunna segra, men haft sina händer i någon mån

*) Denna beskrifning på Lagerbrings möte med Puke, har jag fått af en ännu lefvande, vid tillfället närvarande, trovärdig person.bundna, utan mod att våga afslita banden när så behöfdes och handla på eget ansvar. Blott i den händelse att underlydande svika, blir han fullkomligt frikänd inför efterverldens domstol.

Det ryska avantgardets tiraljörer, mötande en väl riktad eld ifrån vår förpostkedja, avancerade i början tem ligen långsamt, hvartill Kamensky hade flera skäl att anbefalla dem. Man kan, såsom ett historiskt faktum, antaga att han icke i förväg erhållit den ringaste kunskap om en större svensk expeditions utrustning, så mycket heldre som han i förargelsen deröfver, skall hafva skrifvit: "att utrikesministern borde hängas eller förvisas till Siberien, för det denne försummat utröna och meddela honom något rörande flottans förestående afgång med en betydlig truppstyrka ombord." Efter debarkeringen i Ratan, fick han ej heller fullkomlig reda på saken; och kunde således hoppas att den oförmodade påhelsningen var en ny upplaga af de under förra året ofta gjorda, men alltid tillbakaslagna, landstigningsförsöken med några få bataljoner åt gången på finska kusten, nu blott ut-fördt i afsigt att ögonblickligt lätta general Wredes bekymmer. För att göra processen kort och betaga Svenskarne all vidare lust till dylika naggningar, qvarlemnade han en mindre styrka vid Öre elf, hvilken norra arméen icke hade medel att genast öfvergå, och skyndade med hufvudcorpsen mot de objudna gästerna, som, om än icke talrika, likväl kunde blifva farliga, i händelse de koinmo så nära, att de anföllo Ryssarne i ryggen, samtidigt med gen. Wrede framifrån. Underrättelsen, attWacht-meister stannat vid Säfvar, i stället för att skyndsamt framrycka till Umeå, tycktes bekräfta förmodan om hans ringa stridskrafter, eller åtminstone visa att han för någon orsaks skull hyste fruktan: hvarföre Kamensky ej ansåg nödigt medtaga sin tross till densammas räddande efter en genombrytning. Likväl och ehuru uppsåtet var att hastigt gifva Wachtmeister ett dråpslag, erfordrade beskaffenheten af Säfvarpositionen noggrann undersökning innan anfallet skedde. Svenskarnes vedettkedja träffades ett stycke framför de söder om bruket belägna, äfven ät Umeåsidan betydligt sluttande höjderna, hvilka således utgjorde ett slags glacis, som kunde blifva dyrköpt nog att taga, om den var afsedd till kraftigt motstånd. Först när det, efter en stunds tiraljering, utröntes att blott den högsta punkten försvarades af sluten trupp, stormade han och intog densamma med tåten af sin kolonn, oaktadt Södermanlands regementes der stationerade l:sta bataljon gjorde ett — man kan med skäl säga hjeltemodigt — motstånd, utan att få ändamålsenligt understöd. Visserligen skyndade nämde regementes lika tappra, 2:dra ba-taljon sina kamrater till hjelp; doek blefvo deras samfällda bemödanden att återtaga hvad som genast gått forloradt, omöjliga att i längden fortsätta, och frukten af flera förnyade anfall var endast ymnig blodspillan. Nedanför höjden lyckades der-emot regementet att trotsa fiendens öfverinakt, ända till aflä-rens slut.

Ifrån sin erhållna, högt belägna ståndpunkt, dit några grofva ryska artillerlpjeser uppkördes, såg Kamensky sig häfva stött pa en verklig nrmccorps. liuru många Svenskar, som gått öfver till södra stranden, hindrade den mellanliggande skogen honom att urskilja. På slätten syntes 10 bataljoner, uppställda i kolonner och en artilleripark midt framför bron. Detta kunde väl vara sjelfva hufvudcorpsen, men också blott reserven; hvilket sednare tycktes så mycket mera troligt, som ingen soldat förmärktes uti eller omkring byn. Deraf fick han anledning till den förmodan, att Wachtmeister egde öfyerlägsen styrka ocli ville gii honom rakt pä lifvet, samt uppsåtligt icke gjort mera motstånd pä de södra höjderna.

Huru som helst, måste ovissheten skingras; hvårföre han lät sina trupper, i den mån de hunno anlända, norr om höjderna formera en linie i öster och vester, som stödde högra flygeln mot ån och den venstra emot en liten sjö eller ett djupt kärr, bibehållande framför fronten en särskild afdelning, färdig att möta Svenskarne hvarhelst de sökte framtränga. Under tiden skickade han, till morginhelsuing, en granat, som kreve-rande i luckan mellan Kronobergs l:sta bataljon och drottningens lifregementes fältbataljon, sårande ett par pommerska soldater.

Wachtmeister, alltjemt väntande på föreskrifterna ifrån Puke, torde ej rätt hafva vetat hvad han skulle besluta sig till; men befallde dock att de tre Hfgrenadier-bataljonerna, Kronobergs regemente, von Eugelhrechtenska fältbataljonen och två kanoner, skulle rycka upp på höjden vid byn. Lifgardets och drottningens lifregementes

faltbataljoner ställdes till höger och venster om artilleri parken framför bron, och Westman-lands fält- och Jönköpings ii:dje bataljoner höllos färdiga att gå öfver ån, till de på andra sidan stridandes förstärkning, emedan elden derstädes började blifva allmän.

När Kamensky såg Wachtmeister begagna ställningen vid byn, kunde han svårligen förmoda annat än att det skedde i mening att, genom de söder om ån stridande, fåtalige Sven-skarnes låtsade flykt, narra honom ut pä slätten ; men detta •var just hvad han borde undvika. Säkert föll en sten ifrån hans hjerta, dä det visade sig att de underlägsne Svenskarnealldeles icke ämnade retirera och, derjemte, styrkan på slätten och vid byn skingrades. Midt för hans ögon gingo först 2:ue, till den förra hörande, bataljoner (Westmanlands och Jönköpings 3:dje' öfver bron. Derefter nedkommo ifrån byn 2 bataljoner successivt pvon Engelbrechtenska och Kronobergs 2:dra;, hvilka aHöste de vid artilleriparken stående, som begäfvo sig åt Ytterbodä-trakten. Så skickades 2:ne bataljoner lifgrenadierer-nes l:sta rusthålls och Kronobergs l:sta) ätven öfver bron, h var-igenoin slutligen blott en enda qvarstod på den för honom farliga punkten.

Nu behöfde han ej tveka; ty det var klart att han borde låta sin högra flygel stå stilla, och den venstra genom ett slags frontförändring utsträcka sig i nordvestlig riktning, hotande med öfverflygling, för att söka skilja Svenskarnes, i början blott af två och sedermera tre bataljoner bestående, högra flygel ifrån centern, samt derefter, medelst ett kraftigt anfall taga bron, hvarvid den honom närmast befintliga linien sprängdes. Denna plan lyckades blott till en del, och hade alldeles misslyckats, om affären blifvit längre fortsatt; ty ehuru endast 7 svenska bataljoner, nemligen; 2 Södermanlands, 2 Jönköpings, 1 lif-grenadier, 1 Westmanlands och 1 Kronobergs kämpade vid sjelfva Säfvar mot hela Kamenskys der befintliga styrka, (de öfrige kommo först uti elden straxt före eller ifrån och med reträttens början) kunde den ryske generalen icke af egen förmåga nä sitt mal, hvartill det förhastade återtåget öppnade vägen *).

Klockan mellan 9 och 10 återkom ändtligen Lagerbring, och de, som derom erhöllo kunskap, hoppades att nu fä se någonting ändamålsenligt vidtagas. Hvad besked han ifrån Ratan medförde, vet jag ej : men har hört berättas att han, i upprörd sinnesstämning skyndade till den punkt, der striden stod hetast, utan att kunna reda det virrvarr hvaruti allting redan råkat och om hvilket jag tror blott en enda person, öf-versten frih. Gustaf Boije, någonsin hafva egt ett riktigt begrepp. Ensam ibland alla, både högre och lägre befälhafvare, hade han den dagen ingen misslyckad åtgärd att bemantla, ingen lyckad att ytterligare förgylla. Med lifgardets afmarsch blef hans brigad totalt upplöst och han sjelf beordrad att, såsom en nolla, stå hos generalen ända tills reträtten böljade.

*) Sedan lvamensky, som, enligt hvad man med temlig säkerhet vet, ryckte mot Säfvar med cirka 7000 nian, detacherat cirka 1,200 till Ytterbodä, kunde han använda .5,8^0 söder om bron. Mot denna styrka utförde uämda svenska bataljoner jemte ett par jägare-divisioner, eller cirka 2,800 man, den egentliga striden.Hvarföre så skedde, och han ej en gång fick befälet öfver de till Ytterboda åtgående trupperna af hans egen brigad, hvilket måhända varit nyttigt, utgör ett särskildt kapitel, som här ej kan vidröras, långt mindre afhandlas.

Under den tvungna sysslolösheten, livaröfver han uti sin enskilda rapport tyckes klaga, fördref han tiden med att uppmärksamma alla till högqvarteret anländande rapporter och der-ifrån aflfärdade order. Sedermera var jag i halftannat år adjutant hos honom under fälttagen i Tyskland, Holstein och Norge, då samtalet mången gång föll på fordna händelser, och jag erhöll åtskilliga upplysningar, som annars svårligen kunnat åt-komrnas. Beträffande sjelfva utförandet af de olika corpsernas strider, har jag blott trott mig böra omnämna hvad jag sjelf såg. eller hörde i dem deltagande ögonvittnen, efter sakens närmare begrundande, omtala.

Söder om bron utgjordes den svenska centern af två kanoner och, pä sidorna tätt invid dem, Södermanlands l:sta bataljon. Detta regementes 2:dra bataljon bildade, efter första dusten, ensam den venstra flygeln; men denna förstärktes med Jönköpings 2:dra bataljon, hvilken dock, enär flanken skulle stödjas emot än, kom att stå temligen långt afskild eller åtminstone mycket utsträckt. Högra flygeln formerades derige-nom, att först Jönköpings 3:dje, så en bataljon lifgrenadierer och, derefter, Westmanlands bataljon framryckte till höger om Södermanländingarne; men äfven med långa distanser sinsemellan, hvilka några jägare-afdelningar sökte uppfylla med sina kedjor.

Något före klockan 11 infann sig brigadchefen, åtföljd af sin adjutant fänrik Edelfelt, vid vårt bakom byn stående regemente och ropade på afstånd: “Öfverstelöjtnant Hederstjerna, låt slä ställning!” Kommen närmare, yttrade han: “Generalen har befallt, att öfverstelöjtnanten skali. med Kronobergs l:sta bataljon, genast rycka öfver bron, turnera fiendens venstra flygel och dervid söka borttaga dess på landsvägen placerade ar-tilleripjeser, samt understödja de trupper af l:sta brigaden, som redan äro i elden.“

Både uti sjelfva ordern och sättet livarpä den meddelades, låg någonting som väckte uppmärksamhet; synnerligen hos dem. hvilka närmast kunde komma ifråga att taga befälet öfver bataljonen, om Hederstjerna stupade. Det var derföre välkommet att, under truppens uppställning, få se öfverstelöjtnanten förtroligt samspråka med brigadchefen och, derefter, höra denne högt yttra, då marschen anträddes: “Farväl, bror Hederstjerna! Troligtvis får du tydligare föreskrifter af någon adjutant eller an-nan; men sker det ej, så välj hvad du tror vara bäst. Jag skulle åtminstone göra det i ditt ställe; ty vankelmod båtar föga, minst i dag.“

Vid slättens passerande, gingo vi ej långt ifrån den punkt der generalen, lika som fasttrollad af någon osynlig magt, satt till häst midt uti kulregnet ur fiendens jemt spelande kanoner, hvilket säkert skolat anställa en betydlig härjning inom staben, om skotten varit mera raserande och icke afskjutits ifrån ansenlig höjd. Han vinkade vänligt åt oss med handen; men skickade hvarken vägvisare eller ytterligare order.

Komne öfver bron till skogsbrynet, formerade 7:deoch8:de plutonerna kedja framför ocli på venstra flanken af den i rote-vis kolonn marcherande bataljonen *). Kosan togs mot nord-vest, emedan den svenska högra flygelns yttersta punkt sannolikt borde ligga i denna riktning och vi nödgades marchera på måfå, då vi ej en gång visste af huru många eller hvilka trupper nämde flygel utgjordes. Gående snedt uppför en skogbe-växt höjd, hörde vi skjutas till venster om oss, hvarvid ljudet af skotten tycktes blifva allt starkare; men med en hastighet, som gjorde misstänkt att sådant ej ensamt hörrörde af vårt eget närmande till eldlinien. och då vi kommit inemot höjdens spets, eller rättare kam, uppstack ifrån dess andra sida en, af olika corpsers jägare sammansatt kedja, retirerande för öf-verlägsen fieudtlig styrka. Att fortsätta vägen och icke understödja dem, som behöfde snar hjelp, hade varit att både handla mot hvad orderna åtminstone i ett fall föreskrefvo, och militä-riskt orätt, enär de möjligen framför oss befintliga trupperna ätvensom ofelbart vi sjelfva blifvit atskurna ifrån Säfvar, samt den pä landsvägen stående centern, om ej farligt anfallen dock hotad i ryggen, hvaraf Hederstjerna icke borde taga följderna pa sitt ansvar genom att blindt lyda en mångsidig befallning uti den ordning dess föreskrifter voro uppställda. Han kommenderade derföre: haltl — befallde sin kedja, uti hvilken jag förde den ena plutonen, bryta af till venster, gå igenom de retire-randes luckor och derefter börja en liflig eld; men noggrannt iakttaga om han lät slå hvirfvel — hvilket kunde förväntas så snart skogen glesnade — då kedjan borde kasta sig ned på marken, alldenstund han ville låta de efterföljande sex plutonerna hastigt sluta upp till linie och undfägna fienden med en

) äistnämde rörelse stod icke upptagen uti da gällande infanteri-exercisreglemente och var ocksä ej i allmänhet känd: men vi hade i Finland lärt inse dess nödvändighet, för att genomtränga knperad mark, och flitigt öfvat denna marschordning enligt det märkvärdiga, säkallade Sprengr-portenska reglementets föreskrift.salva. Denna önskade han gifva på så nära håll som möjligt, livarföre kedjan ej kunde pä vanligt sätt återkallas till frontens blottande.

Under genombrytningen, som skedde mycket skyndsamt, var jag ur stånd att utröna, hvilka de till reträtt nödgade egentligen voro; ty dels hade jag mer än nog att iakttaga for pgen räkning och dels såg jag ingen annan bekant officer i närheten, än en min kadettkamrat, fänrik Fredrik Bran del, som började sin militärbana vid det upplösta svenska gardet och nu var till tjenstgöring placerad på lifgrenadiererna. Blott i aldra största hast fingo vi säga livarandra: '•Goddag!" "Farväl!"

Hvad Hederstjerna befallt, utfördes noggrannt. Ryssarne måste vända om, både nu och vid tvenne ytterligare försök att blifva mästare af höjden. Derefter fortsattes tiraljeringen, hvarvid det tycktes som om de mot oss stående, eller rättare liggande, blefvo oupphörligt ombytte; på så sätt, att de som en stund skjutit drogo sig åt norr, medan andra frän söder kommande trädde i deras ställe.

Till högqvarteret skickades rapport om hvad bataljonen nödgats göra; och patruller åt båda flyglar, för att få veta

hvilka som voro våra närmaste svenska grannar. På den förra följde ej svar, förrän efter en och en halt' timmas förlopp, då det erhölls med ridande ordonnans och var muntlig befallning att retirera. De sednare uppgåfvo att Vestmanländingar stodo på högra och lifgrenadierer på vensta tidan om oss, dock tem-ligen långt borta.

Den beständiga förlängningen af fiendens venstra flygel, så troligtvis redan hunnen ett godt stycke förbi Vestmanländin-garnes ståndpunkt, kunde ej mera betviflas. Att vid sådant förhållande lemna höjden obesatt och draga åstad till en turnering, skulle varit lika fåfängt, som att försöka taga de 1000 alnar aflägset befintliga kanonerna i centern af Kamenskys armé. Deremot syntes Ryssarnes allt mattare blitvande eld antyda nedslagenhet i förening med öfverdrifven ansträngning; hvilket borde mana Svenskarne, som ännu voro vid goda kroppskrafter, att, sedan de icke fått begagna den fördelaktiga ställningen vid byn, der alla deras corpser kunnat handla i förening, hälla ut med det antal som fanns på södra sidan om bron, tills mot-ståndarens mod fullkomligt nedsjunkit. Möjligheten häraf låg så mycket närmare, som man upptäckte att alla fångna eller dödskjutna ryska soldaters tornistrar icke innehöllo det ringaste vanlig menniskoföda; och när man medelst tecken sökte fråga hvar de förvarade sin proviant, svarades af de lefvande, nicto, nicto! i det de framvisade bläckflaskorna, fyllda med vatteu-lagda kornax, nyss afplockade från den pä åkrarne växande grödan *).

Ibland de svårast blesserade, bataljonen hittills fått, be-funno sig tvenne underofficerare **), dem Hederstjerna ville genast låta föra till Säfvar. Efter en stunds förlopp återkommo deras bärare, rapporterande, att de måst nedlägga sin börda på marken och rädda sig sjelfve, emedan Ryssarne stodo bakom oss. Denna uppgift, som sedermera till alla delar bekräftades af de å fältlazarettet i Umeå anträffade underofficerarne, ville ingen tro; likväl kunde den ej alldeles betvifias, då ett par soldater som saknades, sades hafva blifvit antingen fängne, dödskjutne eller blesserade, samt en af de återkomne fått sin hatt och en annan ränseln genomskjuten. Till det rätta förhållandets utrönande afsändes patruller ifrån båda flyglarna, hvarvid den upplysning erhölls, att elden på sidorna om bataljonen af-stannat och hvarken Vestmanländingarue eller lifgrenadiererne funnos der de förut stått och således måtte hafva fått order att retirera. Hederstjerna lät då bataljonen göra vensterom och i flankmarsch draga sig tillbaka mot Säfvar, betäckt af en kedja. Fienden förföljde ej genast; men när vi gått ettstycke, trängde han in pä oss, så att en skarp ehuru kort strid uppstod; under hvilken löjtnant Reinhold Qveckfelt fick hufvud-svålen öfver hjessan uppristad af en kula och jag högra öfver-armpipan afskjuten. Nästan samtidigt kom en ridande ordon-nans ifrån generalen, med muntliga order, att vi skulle, lika som större delen af de öfriga trupperna redan gjort, gå öfver bron. Detta var lättare befaldt än verkstäldt; ty ehuru ingeu Ryss ännu syntes på det hållet, fuuno vi plankorna upprifna och alla de, som icke kunde hoppa från stolpe till stolpe, måste vada öfver ån, hvilket för de blesserade hade sina stora svårigheter.

För att dela sin motståndares uppmärksamhet under huf-vudanfallet på Säfvar, hade Kamensky låtit öfverste Anselme de Giborg ***) med en corps, som till styrkan blifvit olika upp-gifven, men sannolikast utgjorde 1,200 man, begifva sig till stranden midt emot Ytterboda; gå öfver vadet derstädes och, hällande reträttvägen åt sig öppen, söka uträtta livad han kunde.

*) Det är, i min tanke, ott stort fel, att icke alla svenska officerare lära sig sä mycket ryska och finska, att de kunna göra de i krig nödvändigaste frågorna vid fångars examinerande och förstå svaren.

••) Tvenne bröder Dalqvist; af hvilka den yngre, som lärt guldsmedsyrket, sedan blef en rik, aktad borgare i Stockholm.

•••) Densamme, som räddade general Buxhoevden ifrån att blifva tillfångatagen af Sveuskame i Vestankärr pa Kimito.Den svenske befälhafvaren på detta ställe, löjtnanten vid drottningens lifregeraente, grefve von Thun, rapporterade om morgonen den 19:de, att fienden ämnade företaga en öfvergång och, sedermera, att dermed var fullt allvar. Den första underrättelsen ansågs blott antyda närvaron af en ej farlig rekoguo-sceringsstyrka, till hvars bortdrifvande 2:dra brigadens, cirka 250 man starka, jägarebataljon under kapten Liljeströms befäl, fick order att framrycka; men då denna, jernte Thuns sig under tiden tappert försvarande 25 soldater, ej förmådde mera än hindra fienden att hastigt framtränga, och en till stället af-siind stabsadjutant återkom med underrättelse att saken syntes betänklig, befällde Wachtmeister först drottningens lifregemeutes fältbataljon, under major von

Hennigs befäl, och sedan lifgar-dets fältbataljon, kommenderad af majoren baron Lovisin, marschera dit, hvarefter han trodde arméen fullkomligt skyddad pä det hållet samt sig icke behöfva utse någon särskild befäl-liafvare, som der styrde det hela.

Lovisin fann v. Hennigs stridande med Ryssarne, som icke alla på en gång utan efter hand gingo öfver vadet; och i förening drefvo de dem under hård strid småningom ända ned emot stranden, hvarefter elden å ömse sidor nästan alldeles afstan-nade för en stund. Medan detta egde rum. hade den såsom mellanlänk begagnade stabsadjutanten, löjtnant Carl Lefrén, åter varit vid högqvarteret med rapport och vände tillbaka, då han, antingen sjelf varsnade eller genom någon annan erfor att en fiendtlig trupp framträngde öster om Säfvar-ån, enligt hans förmodan i afsigt att falla de vid Ytterboda stående Svenskarne i ryggen. Detta måste han låta generalen genast få veta; kastade om hästen, tryckte in sporrarne och framförde nyheten med värme. Underrättelsen verkade pä lika sätt, som den om Kamenskys oförmodade ankomst till Umeå dagen förut gjort. Efter olika meningars framkastande, blandade med varningar, blef slutsatsen att några tusen Ryssar redan föregående natt obemärkte kommit till Ostnäs på färjor ifrån Umeå, hvarigenom både styrkan vid Ytterboda kunde afskäras och arrncen vid Säf-var öfverflyglas till venster, hvilket påkallade allmänt återtåg; så mycket heldre, som mera svenskt blod ej borde utgjutas tor blotta krigsärans bevarande, om man uti det bakom liggande Djeknebodapasset skulle kunna göra kraftigt motstånd. Såsom förberedande åtgärder ansågs nödigt att låta Lovisin och v. Hennigs börja retirera, medan do vid Säfvar stående trupperna dertill gjorde sig färdiga och den till Tväråmark detacherade Jönköpingsbataljonen återkallades; hvarjemte rapport afsändes till Puke, hufvudsakligen innehållande: "att arméens venstraflink var attackerad oc'n affärens utgång derigenom ganska osäker."

De vid Ytterboda, genom Lefvéu meddelade orderna till reträtt, voro oväntade; dock på långt när ej så mycket, som ett par straxt derpå erhållna salfvor i flank och rygg. Att både bataljonernas befäl och manskap likväl bibehöllo fattningen, länder dem till stort beröm. Striden förnyades; men nu i helt annan afsigt än förut, eller att slä sig igenom en bakifrån hotande fiende.

Hvarifrån denna tertius interveniens egentligen kom, har blifvit mycket omtvistadt. An är det antaget att han var en ifrån Umeå sjöledes anländ fördelning; än att han utgjordes af lvamenskys reserv, som gått öfver vaden vid Säfvaråns utlopp; än att de Gibory lät en del af sin ena flygel göra frontförändring, och kom dervid med ett par plutoner bakom Svenskarne; äa att en rysk kapten, benämd Schreider, bedt Kamensky att fä företaga rekognoscering på andra sidan ån, erhållit tillstånd dertill och af en händelse kommit till Ytterboda och, slutligen hafva de mot Wachtmeister mest fiendtligt sinnade, velat göra troligt att alltsammans var ett inbillningsfoster eller ett påfund, för att urskulda den olyckliga reträtten.

Sanningen torde dock ligga närmast till hands i följande, mig muntligt meddelade uppgift. Dä Kamensky, i följd af Sven-skarnes uthållighet, började frukta att ej kunna genomföra sin uppgjorda stridsplan, enär hans soldater, genom brist på föda, jernte öfveransträngning, voro föga tjenlige till ett lifligt anfall på bron, önskade han få veta huru de Giborys ställning blifvit och om det funnes någon möjlighet att låta honom, efter erhållen förstärkning, göra en kraftig diversion. Till den ändan lät han 5 å G(K) af sin högra flygel gå öfver ån och undersöka om Wachtmeister på andra stranden skyddade sin venstra flygel med någon betydligare trupp. Härvid fick en kapten Schreider, som af egen drift framställt ett liknande förslag, befälet, med order att, om Svenskarne försummat bevakningen, dela den öf-vergående styrkan i två delar, af hvilka den ena borde nalkas Säfvar by, så nära som möjligt, utan att ådraga sig fiendens uppmärksamhet, och den andra söka skyndsamt framtränga skogs-lpdes till Ytterboda, för att sätta sig i beröring med de Gibory. Företaget lyckades mer än väl. De Ryssar, som smögo sig fram mot byn, träffade intet motstånd och upptäcktes först när de voro färdige att återvända. De, som skyndade till Ytterboda, kommo händelsevis för långt till venster om den plats, som då innehades af de Gibory och nästan tvingades att, medan han fick budskapet från Kamensky samt lemnade svar, gifva

Sparre, Anteckningar. öde närmast befintlige Svenskarne ett par salvor i ryggen. Dessa förorsakade mera bestörtning än skada; och dä Svenskarne, efter någon besinning, ryckte fram för att anfalla med bajonetten, gjorde liyssarne ej betydligt motstånd, utan begåfvo sig på hemvägen, lemnande Lovisin och von Hennigs i

ovisshet om, antingen de utgjorde en särskild corps eller hörde till de Giborys.

Lovisin, som först erhöll orderna om reträtt och just stod i begrepp att börja densamma, då den oväntade påhelsningen skedde, företog nu sitt återtåg långsamt; kvaremot v. llennigs icke kunde göra likaledes förr, än hans ännu långt ätskilbt stående plutoner hunno sluta tillhopa. Detta märkte de Gibory, lät sina jägare förfölja gardet på vägen åt Säfvar och sökte upprulla drottningens lifregementes bataljon, på dess venstra flygel; hvilket förorsakade så stark skjutning åt det hållet, att v. Hennigs beslöt sjelf skynda dit med en liten, sluten trupp. Under vägen stannade soldaterna tvärt; gjorde venster om, spände hanen och frågade; "få vi inte skjuta på de der?“ Majoren kastade blickarne i den riktning man utvisade, hvarvid han sag en trupp göra sig färdig att gifva eld: men, villade genom afståndet, eller färgbrytningen mellan träden, syntes den honom så lika klädd ined von Engelbreehtenska bataljonen, att han trodde densamma vara anländ såsom förstärkning från Säfvar och sprang fram ett stycke, ropande; "Schiessen sie doch, um Gottes willen, nicht: Wir sind ja das Leibregiment“*'. Misstaget räckte likväl ej länge och de för det mesta uti kedja formerade kompanierna, nödgades samla sig på flera punkter till genombrytning med bajonetten. Med lrvilken tapperhet detta verkställdes, bevisa förlust-rapporterna; ty bataljonen förlorade ej mer än 27 man fångne mot 101 dödskjutne och blesserade. Gardet, som äfven slogs utmärkt väl, stötte till armécn kl. 48 om aftonen nära Joliannesfors bruk. Von Hennigs kom ej förr än kl. 5 följande morgon, skogsledes till Ratan med 100 man, dit ungefär lika mänga af hans bataljon, ehuru på en annan väg, samtidigt inträffade.

Omkring middagstiden voro de vid Säfvar ömsesidigt kommenderande generalerne, på visst sätt, i enahanda belägenhet. Båda ansågo sin sak förlorad, om motståndaren ej med det snaraste ginge sin väg. Kamensky egde, i motsatt fall intet annat val, än det förtviflade att söka rädda sig sjelf jemte så många, som orkade följa honoin genom vilda skogar norr ut, efterlemnatide resten invigd åt fångenskap. Wachtmeister hade

*; Detta har jng hört berättas af tvenne officerare vid näoide regemente.stora landsvägen öppen till det starka Djeknebodapasset. Annu tycktes der dock finnas möjlighet att pä stället nedtynga strids-lyckans vägskäl, och Kamensky kastade uti densamma, såsom sista försöket, en ny vigt, hvilken dock aldrig bort frambringa någon afgörande verkan, om ej Wachtmeisters tankar ända ifrån början irrat på den stråt, som i krig alltid leder till förderf, neiuligen obeslutsamhetens. De, af hans trupper, som, söder om bruket, stodo vid landsvägen eller emellan denna och ån, ledo mest. utan att, i följd af de vacklande anordningarne, hvarken kunna ombytas med motsvarande antal friska bataljoner eller dragas tillbaka. När, uti hans ena öra, krigskonstens genius hviskade: Hat dem stå qvar, och genom ytterligare förlust köpa den snart vunna segern", ljudade än högre befallningen: “spara häreni det andra. Stadd i sådan belägenhet, lyssnar den styrande meriindels på råd; men får sällan de bästa. Den minsta, oväntade händelse, förskräcker och åstadkommer fattandet af beslut, som sedan måste ångras.

Kamensky, numera öfvertygad om att lika litet kunna till-bakakasta Svenskarnes center, som att medelst sin linies utdragande i nordlig riktning, afUigsna deras högra flygel, befallde att smärre jägare-afdelningar skulle, kosta hvad det ville, tränga igenom de betydliga öppningar hvilka nämde flygels bataljoner nödgats lemna sinsemellan och, för skogens skull, ej förmådde fullständigt bevaka. Lyckades jägarne komma ned till an, vore det troligt att Svenskarne på slätten, öfverraskade af den oväntade elden, skulle frukta att hela den stridande styrkan blifvit kringgången och Wachtmeister, derom underrättad, låta sin armé allmänt intaga höjden vid byn, hvarefter han finge se livad som vidare med tillhjelp af de Giborys corps kunde göras.

Såsom förberedande åtgärd, ifall ställningen söder ora bron måste lemnas, hade chefen för ö:dje brigaden, grefve Löwenhjelm, tätt i uppdrag att bevaka vadet bakom den så kallade herregården eller vid sågen, och höll på med dess barrikaderaude, då arbetet stördes af gevärskulor ifrån den motliggande stranden, hvilken han borde tro ännu vara skyddad af den framför stående högra flygeln. Detta rapporterade han, anmärkande att fienden icke försökte gå öfver ån, utan tycktes blott med en ringa styrka vilja besätta några mindre hus. Underrättelsen hade dock deu verkan, att generalen beslöt sig till allmän reträtt. Orderna derom, afsända med adjutanter och ordonnau-ser, erhöllos ej liktidigt af andra bataljons-chefer än de, hvilka hade en gemensam öfverbefälhafvare i närheten, såsom Lager-bring uti centern. Resten drog sig tillbaka allt efter som de emottogo ordern.Lyckligtvis

kunde, af flera orsaker, Kamensky icke förfölja förr, än han fått närmare reda på sin egen belägenhet. Hans soldater voro i ytterlig grad utmattade, och hans linie långt utsträckt när Svenskarne hastigt försvunno. Att låta en mindre afdelning rycka efter dem, medan den öfriga styrkan samlades, skulle icke tjenat till något väsendtligt; men kunnat tvinga Wachtmeister att intaga ställningen vid byn, då en ny affär genast varit nödvändig, ty om han afvaktande förblef på åns södra sida, bereddes tid åt Wrede att komma honom i ryggen. Deremot, och i händelse att Wachtmeister gick åt Ratan, borde han icke förhindra det, utan blott följa småningom efter och börja draga till sig ifrån Umeå den tross han ville rädda. Visserligen utgjorde Djeknebodapasset ännu ett stort hinder för hans slutliga befrielse; men hvarför skulle lyckan, som hittills så mycket gynnat honom, ej äfven framdeles göra det?

Å sin sida lät Wachtmeister en lifgrenadier-bataljon och Kronobergs 2:dra framrycka till reträttens beskyddande jemte brons upprifning; ställde en del kanoner (jag tror 4 stycken) på slätten och befallde von Engelbrechtenska bataljonen, under inseende af 2:dra brigadchefen, söka förhindra fiendens öfvergång, när den försöktes, hvilket utfördes med en hedrande sjelfuppoffring. Medan arméen, i stället för att få intaga höjden vid byn, ordnades till reträtt och långsamt började densamma, transporterades helt oförväntadt en gröfre, rysk kanon öfver ån; men den sig alltid utmärkande Petré, var genast till hands och demonterade pjesen.

Ibland befälet rådde mycken förtrytelse öfver återtåget, och äfven huru truppen ansåg det, fick jag tillfälligtvis höra. Efter passagen genom ån, hvilken förorsakade mig ymnig blodförlust, fördes jag till det ställe, der den oförskräckte, skicklige öfverfältläkaren Alander både sjelf verkställde och anordnade förbindningen. Ehuru de svårast sårade företrädesvis erhöllo hjelp, lemnades denna dock i den ordning de ankommit, hvarföre jag fick vänta en stund. Under tiden pratades mycket rundt omkring mig; mest af de icke skadade sjukbärarne, och ifrån alla sidor yttrades besynnerliga saker, såsom: "hvarföre ha vi inte fått hålla ut längre? — Ryssen har fått mera stryk än vi, och står nu bara och skrattar åt oss, på andra sidan ån." Häremot ville en anföra att han hört ropas: "Arméen är kringgången och tagen i ryggen" — då en Södermanländing inföll: "Än sen då? Ryssen är inte farlig alls, bara man inte sjelf är rädd. När löjtnant Petré i dag trafvade fram med sin kanon och svängde om tätt inpå fienden, gick någonting sönder på förvagnen, så att den måste lemnas i sticket och kanonendragas tillbaka med handkraft; för fienden, som var rysligt manstark, ville ta den med. Men se, en artillerist hoppade upp på kärran, knep sig midt för Ryssens näsa ett par karduser och sprang tillbaka med dem, så att löjtnanten kunde skjuta tre skott medan våran bataljon, som gnodde allt hvad den kunde; hann komma till hjelp och återtaga rofvet med stormning. Ni ska veta att Petré redan bortskjutit alla de blåbär han hade i kanonlådan, och inte kunnat ge mer än ett skott, om inte artilleristen varit så katuger.“

Straxt efter förbindningen föll jag i dvala, som räckte under hela transporten till Ratan; hvarföre jag ej kan säga mer om reträtten, än att den skedde långsamt och att, enligt andras berättelse, grefve Löwenhjelm stannade länge vid bron öfver det ifrån Långträsket kommande, sig norr om gästgifvaregården med Säfvarån förenande, vattendraget. Denna mindre bro uppbrändes, hvilket troligen gifvit anledning till uppgiften att detsamma skedde med bron vid bruket, som dock blott blef rifven. Fastän en rysk bataljon, åtföljd af en kanon, ställde sig midt framför Löwenhjelm, anföll den icke.

Den här ofvan omnämda, enligt påskrift kl. ½12 f. m. afgångna rapport, genom hvilken Wachtmeister antydde fruktan att arméen kunde nödgas till reträtt ifrån Säfvar, emottog Puke kl. ½4 e. m.; men blef icke handfallen, ehuru innehållet tydligt visade att hans planer motarbetades af ett oblidt öde. Förutseende att arméen kunde behöfva mera proviant än den torrföda, som soldaten bar i sin tornister, hade han sjöledes afskickat ett förråd till Säfteåns utlopp och lät nu afgå reservammunition, buren landvägen, samt en skrifvelse till Wrede, hvari denna general dels underrättades om Wachtmeisters belägenhet och dels uppmanades att skyndsamt framtränga åt Umeå och vidare, med så stor styrka han möjligen kunde åstadkomma. Två timmar senare, eller kl. ½6 ankom stabsadjutanten, ryttmästare Weidenhjelm, med underrättelse att Wachtmeister, i följd af de betydliga förluster, som arméen lidit, beslutit retirera; men icke längre än till Djekneboda. "Ja så", — svarade Puke, tydligt uppretad af hvad han hörde — "förra gången var det öfverflygling, nu är det förlust af folk, som drifver arméen tillbaka till det älskade Djekneboda. Men efter generalen ansett oundvikligt att gå dit, så anmoda honom ifrån mig att stanna och till det yttersta försvara sig på detta ställe, som han redan under frammarschen funnit vara särdeles

fördelaktigt för ett kraftigt motstånd. Blott jag får tid, skola mina tankar i detta ämne utförligare och skriftligen meddelas."

Med detta temligen ampra svar återvände Weidenhjelm,och senare på aftonen afgie.; en embetsskrifvelse till Wachl-meister. Derj.emte lät Puke ifrån örlogsflottan debarkera en hop sjöfolk, af hvilka en del bar proviant och ammunition och en del, kommenderad af en sjöofficer, drog de vid Ratan qvar-lemnade haubitserna till Djekueboda.

När detta emot natten blifvit ombestyrdt, yttrade Puke till sin närmaste omgifning: ‘Nn, kära barn *), hoppas jag vi fä vara i ro på hundvakten, hvarföre jag går till kojs; men skulle någon vigtig underrättelse ankomma, sä purra genast ut mig!“

Klockan något före 12 anlände öfversten vid fortifikationen Cedergren och begärde att, utan uppskof, fä tala med öfver-amiralen. En adjutant införde honom straxt till sin i kajutan liggande chef, so n knappt hann blifva väckt, förr än öfversten började :

“Jag- får äran rapportera, att arméen kommer efter och är här tidigt i morgon bittida.“

“Säg om det der igen“, — afbröt Puke, gnuggande sig i ögonen. — “Jag måtte hafva hört orätt.“

“De ifrån Säfvar i förväg afsända fältmätniugs-officerarne, funno positionen vid Djekneboda ohållbar, i anseende till liera upptäckta öfvergångsställen emellan vattendragen på dess flanker, dem fienden, enligt inlupna underrättelser, redan sökte turnera. Generalen har således beslutit fortsätta marschen ända till Ratan, på det att arméen ej derifrån skall blifva af-skuren.“

“Återigen de olyckliga underrättelserna! Men har generalen då inte fått mitt muntligt lemnade svar, brefvet, ammunitions-foran och haubitserna?“

“De sednare, som jag mötte på vägen, behöfdes ej; derföre gaf jag dem order att stanna.“

“Gaf ni dem order att stanna?“ skrek Puke och rusade alldeles oklädd upp ur sängen; hvarvid adjutanten, som ej ansåg sin närvaro längre behöflig, skyndade ut på däck.

Ännu, när öfveramiralen tillkallade sina biträden, hade han ej hunnit återfå sitt vanliga lugn och yttrade: “Pä bort-vägen fann man positionen vid Djekneboda sä beskattad, att aen helt hastigt kunde göras till ett litet Gibraltar; nu duger den ej en gäng utt lofva upp uti, för att ge fienden en bredsida. Förklara det, den som kat!.“

Klockan i-6 om morgonen, den 20:de, steg general Wacht-meister ombord på chefskeppet, anmälande till Puke, att ar-

*) Ett talesätt, som han nästan alltid begagnade till underhafvaudc.tnéen inträffat i Ratan. De kringstående tyckte begges hållning vara teraligen stel; och utom några, den lidna motgången beklagande, vanliga fraser, yttrade Puke ingenting förr än man kommit ned i kajutan, der lian frågade: <iHuru långt har fienden verklige.; framträngt'?“

“Det vet ingen“, blef svaret.

“Var då så god och låt derotn noga kunskapa och mig få veta, med görligaste första, huru stor armceus effektiva styrka nu är, efter dess lidna förluster'?“

“Skall ske“ — återtog generalen. — “Imellertid får jag säga att jag sjelf, jemte öfverste Cedergren, redan inspekterat fältverken, som de qvarlemnade fortifikations-officerarne under min bortovaro uppkastat, och hvarvid herr amiralen lemnat biträde af flottans manskap. Landtartilleriets pjeser häller man pä att tjenligt placera; och jag hoppas att det å Rata holme uppförda batteriet äfven skall göra god nytta med sina 2:ne sjökanoner, om Kamensky vågar anfalla mig.“

Pukes stab lemnade nu kajutan, medan de höge befälhaf-varne ytterligare samspråkade en liten stund, hvarefter Wacht-meister åter for i land, såsom man gissade, för att utforska hvar han hade Kamensky, hvilket besvär denne

snart sjelf underlättade. Något före middagen infann sig en rysk general, såsom parlamentär, och begärde att den svenske befälhafvaren täcktes möta honom vid förposterna. Detta beviljades och Ryssen framställde helt simpelt: “att Svenskarne genast skulle gå oiuhord igen. Skedde det godvilligt, så lofvade Kamensky att icke störa dem: men vågade de göra motstånd, såg han sig nödsökad att taga hela arméen till fånga, färdig att göra början, när som helst.“

Ett så oförskämdt förslag kunde Wachtmeister icke bemöta med annat svar, än bedja Ryssarne vara välkomna. En stark jägarekedja fick order att framrycka till förpostens understöd och de öfriga trupperna indrogos uti det på den lilla halfön uppkastade retranchementet. Om denna tilldragelse visste Puke ingenting, förr än man på chefskeppet såg signalen: “klart till aktion 1“ gä upp på skärgårdsflottan samt transportflottan lätta sina ankaren, och varskodde honom; då han utropade: “Se så, nu skall man fä se att de låtit Ryssarne komma sig oförvarande på halsen. Fort, fram med min slup!“

När Puke, kl. £2 e. m. kom in i hamnen, varsnade han med särdeles förnöjelse huru den driftige öfveradjutauten major Wirsén, låtit transportflottan begifva sig utom skotthåll och rangerat kanonsluparne så, att de, på ganska kort afstånd ifrån stranden, kunde, till en del korsvis, beskjuta det framför lig-gande fältet., öfver hvilket fienden måste gå i händelse han ville anfalla den svenska hären. Norr om skären Klubbarn« lågo 4 kanonslupar. Uti det smala sundet mellan stranden vid byn och Rata skär, 16 kanonslupar, 2 mörsarefartyg och Ogalerer, bakom hvilka ett på sistnämde skär uppkastadt batteri för 2:ne 8:pundige kanoner, tagne ifrån linieskeppet konung Adolf Fredrik, befann sig. Sydvest om den holme eller halfö dit arméen blif-vit tillbakadragen, voro 4 kanonslupar förlagde uti en liten vik, Kl. ¿3 e. in. öppnade de ryska tiraljörerna elden, som besvarades af Svenskarnes långsamt retirerande förpostkedja. Mot en så beskaffad stark position, som den Kamensky nu säg framför sig, hade han aldrig vågat företaga något, om ej nöden dertill tvingat honom. Den stora landsvägen norr ui, gick ingalunda genom Ratan, utan på vestra sidan om denna by direkte ifrån Djekneboda till Bygdeå och vidare. Han kunde derfore hafva undvikit beröring med Ratan, så framt det blott varit fråga om att sjelf komma undan med de trupper, som slagits vid Säfvar; men han måste försöka att derjemte rädda sin efterföljande långsträckta tross, hvilken, lemnad utan sidobetäck-ning, var utsatt för att blifva afskuren, äfveusom den frän Öre elf kommande styrkan. I sådant hänseende borde han dock icke fatta något oryggligt beslut, förr än det blifvit utrönt huru Wachtmeister ställt sin armé; och när Svenskarne ej syntes hafva gjort någon anstalt att stänga vägen, sände han en parlementär, som med oförskämda propositioner skulle reta Wachtmeister att genom handling börja förråda sin plan. Snart visade det sig att Svenskarne blott tänkte på räddning, i stället för att vara de angripande, och sammanpackades inom ett trångt retranchement, ifrån hvilket de ej kunde deplojera utan att lida stor förlust, såvida Kamensky, begagnande den fördel som byns läge erbjöd, intoge densamma, dominerade det framför liggande fältet med sina kanoner och sysselsatte kanonsluparne med sina jägares eld. Föga bekymrad öfver hvad det kostade hans trupper, blott ändamålet vans, ryckte han fram till byn genom en hagelskur af karteseher; lät sin högra flygel göra front mot halfön der Svenskarne stodo, centern och venstra flygeln bakom husen intaga en parallel Unie mot kanonsluparne och befallde, fastän desse ej l&go mer än 300 alnar ifrån stranden, jägarne att dit nedtränga för att hindra all landstigning ifrån fartygen och sprida förödelse ibland deras besättningar. Det sätt hvarpå dessa jägare fullgjorde sitt svåra uppdrag, väckte Svenskarnes beundran. Efter allt utseende invigda ät en oundviklig död, nalkades de sina förfärliga, eldsprutande motståndare utan tvekan, fastän mer än hälften inom några minuter hade stupat,De, som voro nog lycklige att uppnå stranden, nedkastade sig bakom der betintlige stenar eller vadade ut i vattnet, tills det stod dem under armarne och bibringade kanonsluparne, hvilka icke kunde rigta sina kanoner nog lågt för att på så nära häll träffa dem, en förlust af l officer och 1 underofficer och 15 man dödskjutne samt 5 officerare, 6 underofficerare och OO man blesserade. I batteriet å Rata holme blefvo endast 2 man blesserade.

Denna besynnerliga strid, interfolierad med landtartilleriets å ingendera sidan särdeles verksamma eld, räckte ända till kl. 6; då Wachtmeister skickade kapten Djurklon såsom parle-mentär till Kamensky, med begäran att få ett så långt vapenstillestånd, som vore behöfligt för att begrafva de stupade Rys-sarne och upphämta de sårade ifrån slagfältet. Något kärkoui-nare anbud kunde den fiendtliga generalen knappt erhålla; men ännu behöfde han

mera tid och svarade derföre: “att hvad de å ryska sidan döde och sårade beträffade, skulle han sjelf draga försorg om deras begrafning eller skötsel." Deremot bad han att med Djurklou få återsända ett bref, hvari han ville tolka sin tacksamhet för Wachtmeisters utmärkta raennisko-kärlek. Skrifvelseu befanns, då den blef öppnad, innehålla många komplimenter och försäkran om utmärkt högaktning; men slutades med ett förslag att begge befälhafvarne skulle, till vidare öfverenskommelsers uppgörande, mötas vid förposterna. Några sådana funnos ej, i egentlig mening taget, och kunde ej heller finnas emellan tvenne ännu stridande arméer, med mindre än man gaf detta namn åt deras tiraljörkedjor. Wachtmeister antog likväl förslaget att personligen begifva sig till Kamensky; och under deras korta samtal, som började kl. 7, inställdes skjutningen. Efter återkomsten derifrån, hade han en öfver-läggning med Puke. Denne hoppades alltjemt att gen. Wrede fått veta affärens vid Säfvar utgång; kunnat gå öfver Öre elf straxt efter sedan fienden lemnat dess norra strand; vid Umeå vunnit visshet om Kamenskys allvarliga återtåg och skyndade, med åtminstone en del af sin styrka till kustarmcens undsättning, helst han dertill genom särskild skrifvelse blifvlt kraftigt uppmanad. Antingen den kommande hjelpen var större eller mindre, borde den förmodas följa ryska arriergardet tätt på spåren och detta, sålunda uppehållet, kunna tagas genom kustarmcens framryckning till stora landsvägen ifrån ställningen vid Ratan, i händelse Kamensky, hvars trupper lidit betydligt, fortsatte marschen norrut, hvartill eldens synbara afmattande. ä fiendens sida tycktes gifva mycken anledning. Wachtmeister betviflade deremot att Wrede ännu förmått låta någon del afsin armé gå öfver både Öre och Umeå elfvar, hvilket han sökte bevisa med strategiska skäl; hvarföre man, fastän Ryssarnes eld alldeles tystnade kl. straxt efter 8, beslöt att kustarméen skulle bibehålla sin inuehafvande ställning tills vidare, och blott ett annat, af Puke framkastadt förslag närmare öfvervägas. Detta var att, så snart Wredes ankomst förmärktes, låta en mindre sjöexpedition sjövägen afgå till Piteå och förstöra bron öfver elfven derstädes, medan de begge svenska arméerna förenade satte efter fienden. Men den norra arméen kom aldrig; och Kamenskys avantgarde, som. sedan trossen var räddad och arriergardet lyckligen anländt, tog ut steget, uppnådde Piteå innan den ett par dagar fördröjda, lilla expeditionen, bestående af fregatteu Jarramas och några kanonslupar med eu obetydlig truppstyrka ombord, hann dit. Försöket att då förstöra bron, slutades med Svenskarnes återvändande, sedan de förlorat 6 man dödskjutne jemte 2 officerare och 15 man blesserade; samt de 3 kanousluparnes större pjeser och alla roddfartygens nickor blifvit demonterade.

Under affärerna vid Djekneboda, Säfvar och Ratan, hade Wachtmeisters armé lidit följande förluster:

Underofficerare,

Officerare: spel och manskap:

dödskjutne 7 399

blosserado 27 396

otjenstbare genom kontusion 4

fånglia 6 af hvilken 1 blesserad. so

44 ~~§75 ___________-

919 personer.

Två ryska officerare, fyra underofficerare och 114 soldater blefvo af Svenskarne tillfångatagne.

Besinnar man att hela den svenska stridande styrkan ej bestod af mer än högst 6,350 personer och att ingen corps utan pä order, lemnade slagfältet, så torde det medgifvas att hvar-ken undebefälhafvarne eller truppen sparade sig.

Ryssarne uppgåfvo att de förlorat 3 generaler, 27 officerare och omkring 2000 man, hvilket, hvad den seduare summan beträffar, kan vara både för mycket och för litet; ty pä den tiden var — om det än ej numera är — såsom grundsats antaget inom den ryska arméen: “att slå sand i ögonen på frågvist folk, som ville veta allt för noga besked-'1, och Kamensky torde möjligen egt skäl att icke offentligt uppgifva huru många der stupade vid Ratan för kanonsiuparnes kulor. Okunnig om flottans och kustarméens befarade brist på proviant, kunde han frukta för

ytterligare landstigningar längre norr ut, sedan Wacht meister förenat sig med Wrede och borde, genom hastigt ut-spridda, oriktiga underrättelser angående hvad hans egna trupper lidit, låta dera tro att hau ännu var stark. Dessutom blef det alltid en heder för ryska arméen att, med jemtorelsevis ringa förlust, hafva tillintetgjort sin motståndares sista kraftyttringar.

Innan flottans, genom motvind länge fördröjda, afsegling skedde, debarkerade åter en del af de den 22:dra ombord tagne trupperne, ibland hvilka Kronobergs regemente, för att landvägen marschera till Umeå, der de båda arméernas medlemmar ändtligen fingo räcka hvarandra handen den 29:de Augusti. Naturligtvis samspråkades mycket om nyss timade händelser och man beklagade sig ömsesidigt öfver att ej hafva fått gemensamt afsluta det alltifrån början illa anordnade, så kallade finska kriget, med en seger. Inom den norra arméen rådde olika meningar om Wredes åtgöranden. En del, synnerligen Finnar och Jemtländingar, trodde att deras general kunnat handla mindre försigtigt än han gjorde; men der funnos äfven de, som påstodo motsatsen. Hvem, som hade rätt, vägar jag icke bedömma; ty dertill skulle erfordras att veta vida mer, än hvad jag berättelsevis hört sägas eller hittills fått läsa. Hvad man säkert känner är; att Wrede, enligt ett af honom den 19:de till Adlercreutz skrifvet bref, först samma dag erhöll Pukes sjövägen afgångna depesch rörande landstigningen vid Ratan; men icke var längre i fullkomlig okunnighet derom än till den 18:de, då likväl den ryske generalen Ericsons närvaro på Öre-elfvens norra strand förhindrade honom att genast framrycka. Uti sin, den 24:de daterade, underdåniga rapport, säger han sig hafva förmärkt att Rvssarne den 18:de om morgonen gingo tillbaka; men kunde ej försöka gå öfver Öre-elf förr än natten mot den 20:de, af uppgifven orsak: "att arméen just då provianterades, och färjor, i brist på bro, måste förfärdigas till artilleriets och trossens öfvertransporterande.“ Den 2l:sta kom han till det fem mil aflägsna, af Ryssarne utrymda Umeå, der säkra underrättelser erhöllos rörande händelserna vid Säfvar; men ansåg sig dock icke böra gå öfver elfven, innan han fått sin ovisshet skingrad om huruvida fienden blott ville narra honom till detta breda vattendrags norra strand eller verkligen vore i full reträtt. Hade det varit honom möjligt att, om också blott med några tå förutskickade bataljoner, hvilka alltid egde öppen återväg till sin hufvudstyrka, bistå kustarméen vid Ratan, kvarest Puke fanns personligen närvarande, skulle atfåren derstädes troligtvis utfallit annorlunda än den nu gjorde. Finuarne, som alltid varit ett utmärkt tappert meu tillika fri-taligt folk. och utgjorde avantgardet under framryckuingen,knorrade öfver att ej genast hafva fått förfölja med, enligt deras äsigt, nog kraft. Några ibland dem berättade på ett ganska pusslustigt sätt, huru vederbörande fruktade för försåt, synnerligen vid en by der Ryssarne troddes vilja göra envist motstånd, emedan de omgifvit den med förhuggningar och uppkastat fältverk, ur hvilkas embrasvrer hotfulla kanonmynningar framtittade. Anande att detta blott var en krigslist, stormade Finnarne utan order; då den svaga besättningen sprang sin väg och de fruktade kanonerna befunnos vara — svärtade trädstockar. Likväl påskyndades framryckniugen ej derefter.

Inom Wachtmeisters armé rådde i allmänhet en sinnesstämning, som är svår att beskrifva. Ej någon enda gäng hade trupperna nödgats vika för sina motståndare, och öfver allt tillfogat dem större förlust än de sjelfva fått vidkännas; men måst på befallning lemna hvarje vunnen fördel obegagnad. Ingen kanon eller trofé var förlorad, hvilket bevisade att icke någon hvad man kallar flykt egt rum. Härigenom alstrades missbelåtenhet med generalens åtgärder och djup smärta öfver expeditionens olyckliga utgång, helst man lofvat sig så mycket af dess företagande. Imellertid ville de, som blott kunde dömma efter livad de sågo, gerna tro att Wachtmeister, åt hvars personliga tapperhet alla gjorde rättvisa, på något sätt haft sina händer bundna eller varit tvungen att lyssna till skadliga råd.

Puke stod, åtminstone i det lägre befälets och soldaternas ögon. främst både såsom general och amiral; hvarjemte man höll honom räkning för att icke vilja skjuta skulden på någon, ehuru det var tydligt att han stundom blef motsagd, stundom alldeles icke åtlydd.

Det skarpaste ljudet af samtidens klander bortdog småningom, under de derpå närmast följande decennierna, tills några historiska författare, och ibland dem synnerligen Jacob Ekelund uti sitt “försök till lärobok i fäderneslandets historia för lärdomsskolor“, hvässte sin penna. Då uppträdde generallöjtnanten friherre Lagerbring år ISöö, ined en skrift till Wachtmeisters försvar, hvari han, sid. '29 yttrade: “Excellensen gref Gustaf

Wachtmeister var en högst aktningsvärd man — gifve Gud, att Sverige aldrig måtte sakna män med lika mycken duglighet — om ock något misstag blifvit begånget under en ganska äfventyrlig expedition, vid hvilken han ej som öfver-befälhafvare kunde fritt bestämma sina operationer.“ Härtill lägger han ; “Ingalunda, att öfveramiral Pukes förhållande på minsta vis klandras, han gjorde allt hvad man af en så tapper och insigtsfull sjöman hade skäl att vänta; men om det ståtti’ hans fría val, torde han icke åtagit sig att från sitt chefsfartyg ordna arméens operationer till lands/-

Såvida man har rättighet att tolka andras i skrift angifna mening, skulle det tyckas, som Lagerbrings här varit: “att om 'Wachtmeister begick något misstag, skedde det hufvudsakligen i följd deraf att han, saknande en öfverbefälhafvares makt, icke kunde fritt bestämma sina operationer; men då faller skulden för de begångna felen på Puke, hvilken styrde det hela. Ingen anledning finnes att den sistnämde tvingades till öfverbefälets emottagande, och han urskuldas icke genom den sväfvaude anmärkningen att “han ej torde hafva åtagit sig ledningen af arméens operationer till lands, om det stått i hans fria val/-' När Lagerbrings broschyr utkom, hade Puke redan för 21 år tillbaka afiidit, och kunde således icke försvara sig. Uti sin, den 21:sta Augusti 1809 ingifna, underdåniga rapport, yttrade han blott: “Att affären (vid Ratau) blifvit sådan, att arméen deraf är försatt i den brydsamma belägenhet att offensiva operationer för närvarande icke kunna ega rum, är ett olycksöde som icke stått i min förmåga att afböja. Af kommenderande generalen grefve Wachtmeisters till mig insända, underdåuigst bi-lagda rapporter, värdes Eders Majestät allernådigst inhämta de detaljer, i hvars utredande eller beskrifning jag, såsom sjöman icke kan ingå/- Inom arméen kände man icke att han befallde mera än att Wachtmeister skulle skyndsamt framrycka till Umeå, taga staden innan Kamensky kom dit, och derefter handla i förening med general Wrede; samt att arméen, sedan affären vid Säfvar, uti hvllken Puke ej egde den ringaste del, gått förlorad, skulle stanna och till det yttersta försvara sig uti Djekneboda-passet; men ingendera af dessa order blef åtlydd. Hvad dessutom var att iakttaga, öfverlemnades åt den trupperna närmast kommenderande generalen att bedömma; och under sitt vistande i land led arméen, genom amiralens försorg, hvarkeu brist på proviant eller ammunition.

Fastän det svenska folket högt klagade öfver företagets olyckliga utgång, anställdes ingen räfst; och de, som kunnat anbefalla en sådan, tycktes vara belåtne med vinnandet af deras egentliga syftemål: “Yesterbottens utrymmande af Ryssarne“, åtminstone till Piteå, der Kamensky stannade. Måhända voro de äfven mindre stränga, för att ej nödgas sjelfva ställa i dagen egna misstag, som det fallit sig oangenämt att afslöja.

Huru angelägen regeringen var att bereda allmänheten på, och gilva ljus färg åt, hvad man snart skulle förnimma om det lofvande företagets utgång, visar bihanget till Inrikes Tidniugar o:o 101 för den 2S:de Aug. 1809; innehållande: “Enligt i nattmed kurir ankommen underdånig rapport från öfveramiralen friherre Puke, har den under hans befäl härifrån atgångna expeditionen uppfyllt sitt ändamål. Ryska arméen under grefve-Kamenskys befäl, hvilken stod färdig att med betydlig bfver-lägsetihet anfalla generalen grefve Wrede vid Öre elf, och förmodligen hade forcerat honom samt inträngt i Ångermanland,, har nu blifvit föranlåten evakuera Umeå, och sedan den, genom generalen grefve Wachtineisters tagna position vid Säfvar, var afskuren från reträtten, har den nödgats med betydlig förlust slå sig igenom den 19:de och 20:de dennes. Denna batalj har å ömse sidor varit ganska blodig. Så snart medhinnas kan,, skola de ankomna rapporterna blifva allmänheten meddelade.. I Umeå har fienden nödgats qvarlemna hela sitt sjukhus, flera kanoner och åtskilliga under byggnad varande kanonslupar. Kuttern Kottkan är äfven återtagen. Desertörer från den på aftåg stadda ryska arméen, ankomma dagligen till betydligt antal."

Oaktadt Adlérsparre måste begifva sig till norska gränsen, erhöll han jemna underrättelser ifrån regeringen i Stockholm. Uti det bref, som utrikes-ministern baron v. Engeström afsände till honom redan den 28:de Aug., säges bland annat rörande expeditionen: “Kanske hade mera kunnat ske, om mera drift och tilltagsenhet. rådt vid befälet af landtarméen. Till exempel,, hade grefve Wachtmeister kommit till Umeå innan Kamensky; men derom dömmer jag icke, för att ej löpa fara vara orättvis, hvllket jag hatar.“

Något sednare, eller den 4:de Sept. skref Adlercreutz till honom : “Ändtligen hafva vi nu erhållit resultatet af

expeditionen under öfveramiral Puke. ben har till eu del uppfyllt ändamålet, derigenom, att general Wrede blifvit degagerad och fienden tvungen draga sig utur Vesterbotten.“ I sammanhang härmed söker han urskulda Wachtmeister, åtminstone i vissa delar och tillägger: “I Wachtineisters ställe hade jag undvikit batalj förrän Wrede hunnit efter; jag hade heldreretirerat ända till Skellefteå, harcellerat och uppehållit fienden allt hvad jag kunnat, der lokalen erbjudit sig.“

Det ser således ut, som skulle tankarne varit delade inom konseljen, då orsaken till den tiraade motgången borde bedömmas, men ingen vågade förebrå Puke något; måhända af orsak att de sjelfve gifvit mot hvarandra stridande föreskrifter eller,, rättare, bemyndiganden.

Den, i politiskt hänseende vigtigaste frågan, eller: “Skulle Kamenskys tillfångatagande verkligen kunnat förskaffa Sverige bättre fredsvilkor än det nu fick'.'“ har aldrig blifvit nöjaktigtutredd. Vår förnämste underhandlare vid fredskongressen, den modige och kloke von Stedingk, skref den 10:de September, rörande expeditionen: “Jag tror ej den mest fullständiga framgång kunna förmå Ryssarne att afpruta det minsta af de hårda vilkor, som de föreskrifva oss“'; och sannolikt hade han dessförinnan yttrat sig i samma riktning. Medan jag ännu, under loppet af Juli månad var i Stockholm, hörde jag en person yttra: “Höga vederbörande hafva bestämdt råkat på villovägar; och det vore mycket klokare att låta kustarméen landstiga i Hernösand och stöta till norra arméen, dä den svenska styrkan kunde fullt ut mäta sig med Ryssarne och drifva bort dem med tillhjelp af flottan, än skicka otillräcklig styrka på två håll, utan riktigt samband. Både Wrede och Wachtmeister äro bra karlar; men förnäma personer. Sådana trifvas icke gerna under andras befäl, och skulle de falla på det orådet att vilja draga åt hvar sitt håll, har Puke för långa tyglar att styra dem med.“

*

Bilagan N:o 1.

Utdrag ur Kongl. Kronobergs Regementes 2:dra Qvartals-förslag År 1809.

O CO •s På Aland -1 rM O O i£- s Ö Fåugne 56 2 o o :o 2 i & 2 På sjukhus a § Hemma p d o Närvarande 38 Vakante - Fångne 38 o £ c Hemma vp :o c På sjukhus * 2 o Närvarande i o s p Konstit. officer. Fångne 38 o Fåugne - p ci a Hemma På sjukhus - Närvarande lO s Place- rad. Närvarande T—< ¡p Fåugne r-H <& :o :3 Hemma -H c « p Vid Artilleriet C o o. Närvarande T?< 1 O £ C Extra lön. Närvarande « CO o Vakante - £ O =o jä _5 Fåugne . C8 = :a Hemma CO :S :0 Permitterade C8 GS o o Närvarande ** ¡3 CQ Vakante - ce rt Ü Fångne C8 -Ä jo1 Permitterade T—1 30 to c s; o* Vakante - <U o fl 1 Fångne *-< * Permitterade C8

Rätteligen utdraget ur dc vid chefs-expeditionen belintlige handlingar intygar: Wexiö d. 13 December 1804.

G. R. Wcidenhiclm,

Reg:ts-chef.

Bil. N:o 2.

Utdrag af 2:dra qvartals-rapporten från Kongl. Kronobergs regemente år 1809.

Korporals- ocli soldats-löner.

° 3g 1 - 7= f ?. ö ^ _ s-5 gL cL p 3 « o ^ s* g, T “ 1 Närva- rande. Sjuke i qvarteren. Sjuke på sjukhusen. [-Qvarlem-nade-] {+Qvarlem- nade+} på Aland. Utom krigsorten. Arresterad i Malmö. Auslagne till musiken.

Skolerotar. Vakante. Summa. »: CTC P 3 CO O •* | Jägare. CO o s Jägare. 1 Soldrr. Jägare. CO O Cp 1 komp. 6 12 37 3 9 2 12 i 10 ii i 3 1 30 138 2 d:o 4 21 57 1 7 — 9 i 12 8 3 1 14 138 3 d:o — 14 41 — 7 — 10 3 5 12 3 43 138 4 d:o 2 17 57 — — 2 8 2 5 15 3 1 25 137 5 d:0 4 17 47 1 4 1 11 2 11 15 3 1 20 137 6 d:o 2 19 55 ~ — 2 10 2 12 8 3 25 138 7 d:o 4 18 43 — 12 2 5 1 9 14 3 26 137 8 d:0 3 15 46 2 8 1 5 2 19 12 — 3 — 21 137 Summa 25 133 383 7 47; 10 70 14 83 95 i 24j 4 204 1100

Regementets Vargering-s-bataljon.

c Si »: r-t Sjuke po b B << CO P Manskap. P cL G> -a?li P 0 & CR CO O C5 a p B O 3 p 1 komp. . . . 8 1 3 2 d:o 14 3 oU 3 d:o i 4 d:0 15 6 g 5 d:o G d:o 7 d:o 7 ¿"i 8 d:o J2 OOj Summa 65 19 31 CO CO 161 241 550 I

Ortalaluud den Juni 1809.

KUL. HEDERSTJERNA,

Reg:ts>befälhafvare.

Rätteligen utdraget af de rid chefs-embetet befinllige handlingar intygar:

Wexiö den 26 Nov. 1864.

G. R. Weidenbielm,

Reg:ts-ehef.

Bil. N:o 5.

Förslag

öfver den från hemorten till regementet afgående delen af Kongl. Kronobergs regemente, som uppbrutit från Öhr den 2 Juli 1809.

Löjtnanter....................................... 2.

Fänrikar... 4.

Fanjunkare....................................... 1.

Underofficerare....................................... 2.

Uuderofficors-korpornler............................... 3.

Ordinarie soldator.....................................23.

Soldat-rokrytor..25.

Vargeringsmanskap..63.

Torp den 3 Juli 1809.

CAKL HUMLE.

lbitteligon afskrifvet bestyrker:

Wexiö den 26 Not. 1864.

G. K. WEIDENHIELM.

Reg:ts-chef.

*